

Tartu Ülikool

Maailma keelte ja kultuuride kolledž

Keili Õispuu

ÖKOLOOGILISE TAASTAMISE TEEMALINE INGLISE-EESTI

VALIKSÕNASTIK

Magistritöö

Juhendaja: Piret Rääbus

Tartu

2020

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Valdkonna lühiülevaade ja varasem terminoloogiatöö	5
1.1. Ökoloogiline taastamine	5
1.2. Varasem terminoloogiatöö.....	6
2. Ökoloogilise taastamise teemalise sõnastiku koostamine	8
2.1. Sõnastiku koostamise põhimõtted	8
2.2. Sõnastiku koostamisel kasutatud allikad	10
2.3. Sõnastiku ülesehitus.....	12
3. Sõnastiku koostamisel tekkinud probleemid.....	14
3.1. Magistritöö koostamisel loodud omasõnad	14
3.2. Üks mõiste – mitu terminit ja üks termin – mitu mõistet	17
4. Ökoloogilise taastamise teemaline inglise-eesti valiksõnastik.....	22
4.1. Sõnastikus kasutatud lühendid.....	22
4.2. Sõnastik.....	23
5. Eesti-inglise register	48
Kokkuvõte	56
Kasutatud kirjandus	58
Summary.....	61

Sissejuhatus

Kliima ja keskkonnateemad ning nendega seotud probleemid on muutumas üha olulisemaks. Kliimamuutused mõjutavad looma- ja taimeliike, kellel on raske uute oludega kohaneda ning keda ohustab seetõttu väljasuremine. Inimtegevus on samuti suur oht loodusele. Näiteks tuuakse „Kaitstavate soode tegevuskavas aastateks 2016–2023“ (2015: 4) välja, et majandustegevuse tagajärjel on paljud Eesti sood kuivendatud, mistõttu on kadunud soode ökosüsteemiteenused, nagu süsihappegaasi sidumine ja jõgede valgalade vee looduslik puhastamine. Elustiku mitmekesisuse säilitamiseks tuleb midagi ette võtta. Üheks lahenduseks võiks olla ökoloogiline taastamine, mis võimaldab peatada või aeglustada populatsioonide ja koosluste kadumist, säilitades või taastades elupaiku ja taasisustades liike.

Novembris 2019 toimus Pärnus Riigimetsa Majandamise Keskuse looduskaitsekonverents, kus arutati muu hulgas ka ökoloogilise taastamise valdkonna terminoloogiaga seotud probleeme. Kuna valdkond areneb kiiresti, ei ole ühtset terminoloogiat ja on raske aru saada, millest täpsemalt „ökoloogilise taastamise“ all räägitakse (RMK looduskaitsekonverents 2019). Kaupo Kohv (2019) kirjutab artiklis „Ökoloogiline taastamine – tõusev suund maakasutuses“, et Eestis üritati esimest korda valdkonnas kasutatavat terminoloogiat ühtlustada 2005. aastal, kui anti välja „Eesti Looduseuurijate Seltsi aastaraamatu 83. köide“. Raamatus pakuti vasted põhimõistetele, kuid terminid ei ole kinnistunud (Kohv 2019). Seda, et eestikeelse terminoloogiaga on probleeme, võib näha ka erialatekste lugedes, sest kasutatakse võõrsõnu, eriti inglise keele mõjulisi sõnu, ning nimetatakse ühte mõistet erinevate sõnadega.

Magistritöö autor otsustas koostada ökoloogilise taastamise teemalise inglise-eesti valiksõnastiku, kuna keskkonnaprobleemid ja elurikkuse kadumine on aktuaalne teema. Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Peaassamblee kuulutas 2021–2030 ökoloogilise taastamise kümnendiks (International Principles 2019: 14). See näitab, et ökoloogiline taastamine on oluline. Lisaks sellele on magistritöö koostaja ise osalenud ühes taastamisprojekti ja on valdkonnast väga huvitatud.

Magistritöö käigus koostatud sõnastiku eesmärk on aidata kaasa terminoloogia eestindamisele ja ühtlustamisele, koondada taastamisega seotud terminid ning neid määratleda. Sõnastiku sihtgrupp on tõlketudengid, tõlgid ja tõlkijad ning kõik, kes on huvitatud ökoloogilise taastamise teemast ja kellel tekib terminoloogiaalaseid küsimusi. Samuti võiks sinne sõnastik

olla baasmaterjal, mille põhjal erialainimesed saaksid tulevikus terminoloogiatööd edasi teha. Magistritöö mahtu arvestades koondab töö osa valdkonnas kasutatavast terminoloogiast ning seetõttu ei anna valiksõnastik täit ülevaadet.

Töö koostamisel konsulteeriti ökoloogi Asko Lõhmusega, kes soovitas tutvuda rahvusvahelise ökoloogilise taastamise ühingu (Society for Ecological Restoration, SER) koduleheküljel olevate dokumentidega. Seetõttu olid valiksõnastiku koostamisel aluseks ühingu aruanne „International Principles and Standards for the Practice of Ecological Restoration, Second Edition“, mis koondab uuendatud ja täiendatud juhised ökoloogilise taastamise praktiseerimiseks, ja aruanne „Partnering with Nature“, mis keskendub metsa ja maastiku taastamisele. Magistritöö kirjutamise ajal on need aruanded ühed kõige uuemad ökoloogilise taastamise teemalised dokumendid ühingu koduleheküljel.

Magistritöö koosneb kahest osast. Esimeses osas antakse ülevaade ökoloogilise taastamise valdkonnast ja varasemast terminoloogiatööst, kirjeldatakse sõnastiku koostamispõhimõtteid ja ülesehitust, analüüsitakse koostamisel tekkinud probleeme ning esitatakse leitud lahendused. Teine osa on ökoloogilise taastamise teemaline inglise-eesti valiksõnastik. Sõnastikule järgneb eesti-inglise register.

1. Valdkonna lühiülevaade ja varasem terminoloogiatöö

1.1. Ökoloogiline taastamine

Eesti loodus on mitmekesine, praegu on kindlaks tehtud ligikaudu 29 000 liiki, aga arvatakse, et tegelik arv võib olla kuni 45 000 (Kull 2019: 7; Looduskaitse arengukava 2012: 3). Elurikkust ohustavad mitmesugused tegurid, näiteks liikide elutingimuste halvenemine, elupaikade kadumine või killustumine, võõrliikide sissetung jne (Looduskaitse arengukava 2012: 3). Meie mitmekesise looduse säilitamiseks tuleb seda kaitsta ja hoida ning kui liikide või elupaikade seisund on halvenenud, on vaja taastada nende elujõulisus.

Ökoloogiline taastamine on ökosüsteemi jätkusuutlikkuse taastamine sihipärase tegevusega. Taastamistööd on erinevad looduskaitse tegevused. Meetodite valik sõltub sellest, mis ökosüsteemi ohustab, kui halb on seisund ja milline on soovitud tulemus. (Lõhmus, Sammul 2005: 7) Ökosüsteemide taastamine on keeruline ja kallis protsess. Seetõttu on oluline elustiku mitmekesisust säilitada või alustada taastamistöödega juba siis, kui ökosüsteemi seisund hakkab halvenema. Täielikult looduslähedase olukorra saavutamine on võimatu, sest on raske hinnata, milline peaks olema ideaalne looduslik olukord ja kuidas taastamistööd keskkonnale mõjuvad (Külvik; Lõhmus; Palo; Viilma 2000: 37).

Koosluste ja ökosüsteemide taastamiseks kasutatakse nelja peamist lähenemisviisi: ökosüsteemide kaitse, uue koosluse loomine, osaline taastamine ja endise olukorra taastamine ehk ennistamine. Ökosüsteemi kaitset kasutatakse siis, kui ökosüsteem suudab end ise taastada, sest seda soodustab looduslik areng või kui kõrvaldatakse seisundi halvenemise põhjused. Olukorras, kus ökosüsteem on väga kahjustunud, võidakse see asendada muu kooslusega, mis on funktsionaalsuselt algse süsteemi sarnane. (Kuresoo, Primack, Sammul 2008: 298) Osalise taastamise eesmärk on aidata kaasa algse koosluse isetaastumisele. Selleks taastatakse „osa algse koosluse tugiressurssidest ja funktsioonidest ning tähtsamad algupärased tugiliigid“. Ennistamiseks tuleb taastada ala algne liigiline koosseis, struktuur ja ökosüsteemsed protsessid. (*ibid.* 299) Tegelikult ei ole võimalik algset olukorda täpselt taastada, kuna aja möödudes olud muutuvad ja kunagised kooslused ei pruugi olla püsivad. (Lõhmus, Sammul 2005: 11)

Taastamistööde hulka kuuluvad näiteks isetaastumist takistanud inimõju või saasteallika kõrvaldamine ja ala või asurkonna kaitse alla võtmine. Liikide kaitsmiseks ja taastamiseks kasutatakse passiivse kaitse meetodeid, nagu püügi- või korjamiskeeld. (*ibid.* 8)

Rikutud ökosüsteemi või ohustatud asurkonna iseregulatsiooni taastamise soodustamiseks võidakse kasutada kunstlikke võtteid, nagu loomade lisasöötmine ja tehispesade loomine. Väga kahjustunud kooslused või loodusest hävinud liigid asustatakse uutele aladele. (*ibid.* 9)

Taastamisprojektid on väga kallid ning seetõttu tuleb valida objektid, mis on kõige olulisemad ja mille puhul saavutatakse maksimaalne edu minimaalsete kuludega. Sobiva taastamisviisi valimiseks tuleb teada, mis on kooslust või populatsiooni ohustanud ja kuidas kliimamuutused võivad tulevikus keskkonda mõjutada. (*ibid.* 11–12) Peale selle, et taastamine on kulukas, on see ka ajamahukas. Algsest olukorrast ja kahjustuse ulatusest sõltub, kui kaua võtab aega looduslike protsesside teke (*ibid.* 12).

Eestis tegeletakse aktiivselt liikide kaitsmise ja ökosüsteemide taastamisega. Euroopa Liit võttis 2011. aastal vastu elurikkuse strateegia aastani 2020, mille eesmärk on peatada EL-is elurikkuse vähenemine ja ökosüsteemiteenuste kahjustumine ning neid võimaluste piires taastada (Looduslik mitmekesisus 2013: 144). Eestis kinnitati 2012. aastal looduskaitse arengukava aastani 2020, mille üks eesmärk on liikide soodsa seisundi tagamine. Selle eesmärgi täitmiseks on vaja taastada halvas või ebapiisavas seisundis olevate liikide elutingimused. (Looduskaitse arengukava 2012: 15) Näiteks on alates 2015. aastast Eestimaa Looduse Fond ellu viimas projekti „Soode kaitse ja taastamine“, mille eesmärk on kuue rikutud sooala seisundi parandamine, kuivenduseelse olukorra taastamine ning kaitsealustele liikidele sobivate elutingimuste loomine (LIFE projekt 2015).

Ökoloogiline taastamine on kiiresti arenev valdkond, mille vajalikkust on Eestis hakatud paremini mõistma. Tänu sellele räägitakse teemast rohkem ning on tekkinud vajadus terminoloogia eestindamise ja ühtlustamise järele. Senine erialakirjandus on inglise keele mõjuline, tekstides kasutatakse palju võõrsõnu ning ühest mõistest rääkides kasutatakse eri termineid. Teema ühtseks ja arusaadavaks käsitlemiseks tuleb valdkonnas kasutatav terminoloogia korrastada.

1.2. Varasem terminoloogiatöö

Ökoloogiline taastamine on lai valdkond ja taastamistöde kirjeldamisel kasutatavat terminoloogiat võib leida näiteks ökoloogia, bioloogia või looduskaitse valdkonnaga seotud sõnaraamatutest. Üheks selliseks sõnaraamatuks on 1992. aastal välja antud „Ökoloogia

leksikon“. Stockholmi Keskkonnainstituudi Tallinna Keskuse, ÜRO arenguprogrammi ja keskkonnaministeeriumi koostöös on valminud veebisõnaraamat „Säästva arengu sõnaseletusi“, kus üheks valdkonnaks on ökoloogia. Eesti Keele Instituudi terminibaaside haldamise tarkvara Termeki koondab avalikke terminibaase, kus on muu hulgas geoloogia, limnoloogia, loomakasvatuse ja aianduse terminibaasid. Need valdkonnad on seotud ökoloogilise taastamisega ja neist terminibaasidest võib leida termineid, mida kasutatakse ökoloogilisest taastamisest rääkides.

Ökoloog Asko Lõhmus, kes on „Eesti Looduseuurijate Seltsi aastaraamatu 83. köite“ toimetaja ja kahe sealse artikli autor, tõi välja kolme tüüpi probleeme eestikeelse oskussõnavaraga. Esiteks, eestikeelne terminoloogia on puudulik ja vajalikud terminid tuleb luua. Teiseks, erialatekstides kasutatakse palju võõrsõnu. Kolmandaks, olemasolev terminoloogia võib olla ebatäpne, mistõttu on vaja parandada termineid või luua uued ja täpsemad eestikeelsed vasted.

Magistritöö koostamise ajaks ei ole välja antud sõnaraamatut, mis koondaks vaid ökoloogilise taastamise valdkonna terminoloogia. Kaupo Kohvi (2019) sõnul tehti esimene katse eestikeelset terminoloogiat ühtlustada 2005. aastal, kui anti välja „Eesti Looduseuurijate Seltsi aastaraamatu 83. köide“. Raamatus pakuti välja põhimõistete eestikeelsed vasted, kuid siiani on probleeme terminoloogilise ühtsusega (Kohv 2019). Eespool nimetatud RMK looduskaitsekonverentsil rõhutati terminoloogiatöö vajadust, sest termineid kasutatakse vabalt ja segamini ning seetõttu on raske öelda, millest täpsemalt „taastamise“ all räägitakse (RMK Looduskaitsekonverents 2019). Siinne ökoloogilise taastamise teemaline valiksõnastik on katse valdkonnas kasutatavat terminoloogiat koondada, eestindada ja ühtlustada.

2. Ökoloogilise taastamise teemalise sõnastiku koostamine

2.1. Sõnastiku koostamise põhimõtted

Sõnastiku koostamisel on oluline mõelda, kellele ja mille jaoks sõnastikku vaja on, sest sellest sõltub sõnastiku ülesehitus ning terminite ja definitsioonide valik. Valitud ülesehitust tuleb kasutada kogu sõnastiku vältel. Mõistete defineerimisel on oluline anda edasi kogu vajalik informatsioon.

Tiiu Erelt (2007: 359) kirjutab raamatus „Terminiõpetus“, et „oskussõnastik ehk terminisõnastik on ühe või mitme eriala mõistete ja terminitega seotud infot esitavate terminiartiklite kogu“. Siinse magistritöö raames koostatud sõnastik on ökoloogilise taastamise valdkonna oskussõnastik, kus tuuakse välja valdkonnas kasutatavad oskussõnad ja nende tähendused.

Taukari ja Tavasti (2013: 98) järgi võib sõnastikud jaotada eesmärgi järgi passiivseteks ja aktiivseteks. Passiivsed ehk lugemiseks mõeldud sõnaraamatud aitavad teha lähtekeele terminid lugejale arusaadavaks näiteks selgituste, jooniste, kasutusnäidete või vastete abil (Taukar, Tavast 2013: 97–98). Vasted jagatakse kolme rühma: kinnistunud termineid kasutatakse vastavas keeles tegelikult; uudisterminid pole kinnistunud, need on koostaja soovitusel; ümberjutustused on terminina pakutud, kuid liiga pikad keelendid, mis pigem sobivad selgitusteks (*ibid.* 83). Aktiivsed ehk kirjutamiseks mõeldud sõnastikud aitavad valida väljendusvahendit sihtkeeles. Terminitele lisatakse selgitused, mis võimaldavad kontrollida, kas terminil on see tähendus, mida lugeja soovib väljendada. (*ibid.* 99) Siinse magistritöö raames koostatud sõnastik on eesmärgi järgi aktiivne. Terminid tehakse lugejale arusaadavaks vastete, selgituste ja näidete abil. Üritatud on leida terminid, mida eestikeelsetes erialatekstides tegelikult kasutatakse. Juhul kui terminil ei ole veel eesti keeles vastet välja kujunenud, on esitatud soovitusel ja neid põhjendatud.

Sõnastiku ülesehitus peab olema kasutajale arusaadav ja läbivalt ühesugune. Ülesehituse järgi jaotatakse oskussõnastikud tähestikulisteks, mõistelisteks ja segasõnastikeks (Erelt 2007: 360). Tähestikulises sõnastikus on terminid järjestatud tähestiku alusel. Tähestikjärjestus võib olla kas lihttähestikuline või pesatähestikuline. Lihttähestikulise järjestuse puhul on mitmesõnalised terminid „normaalses süntaktilises järjestuses, nii nagu nad on tekstis“ (*ibid.* 361). Pesatähestikulises järjestuses on mitmesõnaliste terminite korral esimesena esitatud ühendi põhisõna. Mõistelise järjestuse puhul jaotatakse terminiartiklid

valitud mõistesüsteemi järgi või mõnes temaatilises järjestuses. (*ibid.* 362) Segasõnastikus kasutatakse nii tähestikulist kui ka mõistelist ülesehitust. Siinne oskussõnastik on ülesehituselt lihttähestikuline. See tundus kõige kasutajasõbralikum, sest tähestikjärgestuse korral on ka neil, kes ei ole valdkonnaga tuttavad, võimalik vajalik termin sõnastikust kiiresti üles leida.

Arusaadavuse jaoks ainult vastetest ei piisa, sest kui termin on mitmetähenduslik, jääb mõiste avamata. Võib tekkida olukord, kus lugeja arvab, et teab sõna tähendust, kuid tegelikult on sõnastikus mõeldud muud tähendust (Taukar, Tavast 97). Selgitused annavad edasi termini tähenduse, need võivad olla näiteks kirjeldused, määratlused ehk definitsioonid või raskesti määratlevate terminite puhul joonised (*ibid.* 84, 86). Selgitus ei tohi olla väga pikk, kuid peab andma edasi kogu vajaliku informatsiooni (*ibid.* 87). Koostatud valiksõnastikus on osade terminite tähenduse paremaks mõistmiseks lisatud selgitused. Määratletud on terminid, mille korral eestikeelne vaste ei seleta magistritöö autori arvates piisavalt hästi mõiste sisu.

Määratlused võib jaotada sisu- ja mahumääratlusteks. Sisumääratlus kirjeldab mõiste sisu, ütleb, kuhu see mõistesüsteemis paigutub ja mille poolest see erineb teistest sama rühma mõistetest. Mahumääratlus seletab üldisemaid mõisteid läbi spetsiifilisemate alamõistete. Oluline on anda alamõistete täielik loetelu, muidu on tegemist näidetega. Määratlused koosnevad üldjuhul ühest lausest, kui pannakse kirja mitu lauset, on tegemist kirjeldusega. (Taukar, Tavast 2013: 85) Kontekstuaalse selgituse puhul antakse tähendus edasi kasutusnäidete abil ja kasutaja peaks seeläbi ise tähenduse välja mõtlema. Piirdeselgitus annab vihjeid, mille abil õiget mõistet ära tunda. (*ibid.* 86) Siinses valiksõnastikus kasutatakse sisumääratlusi ehk spetsiifilised mõisted on esitatud läbi üldisemate mõistete ja selleks, et terminite sisu veelgi arusaadavamalt edasi anda, on toodud näiteid. Sisumääratlus on valitud seetõttu, et selline määratlemisviis tundus sihtgrupi vajadusi arvesse võttes kõige mugavam ja arusaadavam.

Valitud koostamispõhimõtted peaksid sõnastiku kasutamise tegema mugavaks ka neile, kes ei ole varem ökoloogilise taastamise valdkonnaga kokku puutunud. Lihttähestikuline ülesehitus on kasutajasõbralik ja võimaldab kiiresti vajalikud terminid üles leida. Sisumääratlused ning näited aitavad teha terminite tähendused arusaadavaks.

2.2. Sõnastiku koostamisel kasutatud allikad

Sõnastiku ingliskeelsete terminite allikaks on kaks rahvusvahelise ökoloogilise taastamise ühingu aruannet. Esimene on „International Principles and Standards for the Practice of Ecological Restoration, Second Edition“. Tegemist on väga põhjaliku aruandega, mis selgitab ökoloogilise taastamise põhimõtteid, toob välja terminoloogia iseärasusi ja määratleb kasutatud mõisteid. Teine aruanne on „Partnering with Nature“, mis keskendub metsa ja maastiku taastamisele.

Magistritöö autorile teadaolevalt ei ole eesti keeles välja antud ühtegi sõnastikku, mis keskenduks ainult ökoloogilisele taastamisele. Samuti leidub vähe allikaid, mille põhirõhk on ökoloogilisel taastamisel. Eri institutsioonide, näiteks Eestimaa Looduse Fondi ja Keskkonnaameti koostatud taastamiskavadest ja kaitsekorralduskavadest näeb, milliseid termineid kasutatakse, aga enamasti neid ei määratleta.

Siinses sõnastikus on ökoloogilise taastamise terminite vasted ja definitsioonid koostatud järgmistest allikatest pärineva teabe põhjal. Õpik „Sissejuhatus looduskaitsebioloogiasse“ keskendub ühe teemana ökoloogilisele taastamisele: tuuakse välja eestikeelsed põhimõisted, nende ingliskeelsed vasted ja esitatakse definitsioonid. Eespool nimetatud „Eesti Looduseuurijate Seltsi aastaraamatu 83. köites“ kirjeldatakse Eestis tehtud taastamistöid ja arutletakse valdkonnas kasutatavat terminoloogiat. Endla Reintami 2007. aastal välja antud ühekeelne „Mõistete seletav sõnastik“ esitab definitsioonid ökoloogia terminitele. Terminoloogia poollooduslike ökosüsteemide kaitse, majandamise ja taastamise kohta on leitud Tartu Ülikooli ja Eesti Maaülikooli ühisprojekti LOORA raames koostatud kogumikust „Loopealsete ja rannaniitude majandamine ja elustiku seisund“. Sõnastikus esitatud terminoloogia, mida kasutatakse metsade taastamise kirjeldamiseks, on pärit juhendist „Metsa vääriselupaikade inventeerimise meetodika“, Keskkonnaministeeriumi ja Taani keskkonnaabi toetusel valminud raamatust „Metsade bioloogilise mitmekesisuse säilitamine“ ja Philip Wilsoni koostatud ingliskeelsest veebisõnastikust A–Z of Tree Terms: A Companion to British Arboriculture. Järvede tervendamisega seotud sõnavara ja definitsioonid pärinevad Termeki limnoloogia terminibaasist ning õppematerjalist „Sissejuhatus järveteaduse alustesse ja järvede tervendamisse“. Aruande „International Principles and Standards for the Practice of Ecological Restoration, Second Edition“ lõpus oli ühekeelne seletav sõnaraamat. Aruande sõnastikust siinsesse sõnastikku valitud terminite selgitused on aruandes esitatud definitsioonide tõlked. Lisaks on kasutatud Euroopa Liidu terminoloogia andmebaasi IATE, metsaseadust,

keskkonnavastutuse seadust, looduskaitse seadust, Ain Heinaru koostatud geneetika sõnastikku, Termeki aianduse ja loomakasvatuse terminibaase, Eesti Keele Instituudi mitmekeelset terminibaasi Esterm, „Eesti õigekeelsussõnaraamatut“, „Võõrsõnade leksikoni“, „Ametniku soovitus sõnastikku“ ja Eesti Keele Instituudi keeleportaali Sõnaveeb. Väärtuslikud olid ka ökoloogide Asko Lõhmuse ja Aveliina Helmi nõuanded ja soovitused.

2.3. Sõnastiku ülesehitus

Koostatud oskussõnastik koondab 200 terminit. Terminid on valitud subjektiivselt rahvusvahelise ökoloogilise taastamise ühingu kahe aruande põhjal. Koostamisel on lähtutud aruande „International Principles and Standards for the Practice of Ecological Restoration, Second Edition“ lõpus esitatud ühekeelsest sõnastikust, aruande sõnastikus esitatud definitsioonides kasutatud terminitest ning aruandes „Partnering with Nature“ välja toodud terminitest.

Kirjetes on kõigepealt esitatud poolpaksus kirjas ingliskeelne termin, millele järgneb eestikeelne vaste või vasted tavakirjas. Termini puhul, mille eestikeelseid vasteid on mitu, on võõrsõna asemel eelistatud omasõna ja esitatud see esimesena. Juhul kui omasõnalisi vasteid on mitu, on esimesena esitatud termin, mis on tähestikjärjestuse järgi eespool. Selline valik on tehtud seetõttu, et kasutusnäidete järgi oli raske eelisteterminit valida. Vastete ja selgituste lahus hoidmiseks on järgmisel real eestikeelne määratlus neile terminitele, mille vaste ei ava piisavalt termini sisu, või kui võib tekkida probleeme sisu mõistmisel. Kokku on definitsioon 174-l terminil. Nagu eespool öeldud, on spetsiifilised mõisted esitatud läbi üldisemate mõistete ja selleks, et sisu veelgi arusaadavamalt edasi anda, on toodud näiteid. Juhul kui termin on seotud mõne teise sõnastikus esindatud terminiga, on mugava kasutamise jaoks sellele terminile viidatud. Lühendiga „vt ka“ viidatakse terminile, mis aitab kirje sisu paremini mõista. Lühendit „vrld“ kasutatakse antonüümide või esmapilgul samalaadsete terminite esiletoomiseks.

Näide:

artificial disturbance – inimtekkeline häiring

inimtegevuse tagajärg, mis muudab koosluse arengut

nt rannaniidul karjatamine hoiab selle liigirikkana (LOORA)

vt ka **disturbance**

vrld **natural disturbance**

Sõnastikus esinevate sünonüümsete ingliskeelsete terminite puhul ei ole püütud välja valida põhiterminit, sest kasutusnäidete järgi oli raske eelisteterminit valida. Sünonüümid on tähistatud võrdusmärgiga (=) ja eestikeelne vaste on tähestiku järgi esimesena esineva termini juures.

Näide:

augmentation = reinforcement = supplementation – tugiasustamine

koosluste täiendamine sama liigi seemnete või isenditega selleks, et suurendada arvukust või geneetilist mitmekesisust ja muuta nii kooslus elujõulisemaks (SLB)

Sõnastikus on termineid, mille tähistamiseks eestikeelseid vasteid veel kasutusel ei ole või vähemalt koostamise ajal neid ei leitud. Sellisel juhul on siinse sõnastiku autor vasted ise välja pakkunud ning need on tähistatud tärniga (*).

Näide:

climate envelope – kliimanišš*

kliimatingimused, mis sobivad liigi esinemiseks (SER)

nt kindel temperatuurivahemik

Mugavama kasutamise nimel on sõnastikus definitsioonide või näidete allikatele viidatud lühenditega, mida täpsustatakse enne sõnastikku. Viited puuduvad neil definitsioonidel ja näidetel, mille autor on ise erinevate eelnevas alapeatükis nimetatud allikate põhjal kokku pannud. Kasutatud lühendid ja märgid on kasutamise mugavamaks muutmiseks esitatud uuesti sõnastiku alguses.

3. Sõnastiku koostamisel tekkinud probleemid

3.1. Magistritöö koostamisel loodud omasõnad

Ökoloogiline taastamine on uus ja arenev valdkond ning ingliskeelses erialakirjanduses kasutatakse termineid, millele veel puuduvad eestikeelsed vasted. Selliste terminite puhul on magistritöö autor pakkunud vasted, mis võiksid anda mõiste sisu edasi. Juhul kui taastamiskavades ja erialatekstides kasutatakse võõrsõnalisi termineid, ei pruugi neist aru saada lugeja, kes ei valda inglise keelt ja ei ole valdkonnaga kursis. Lahendusena on magistritöös eelistatud omasõnalisi vasteid. Allpool käsitletakse termineid, millele eestikeelsete vastete leidmisega oli probleeme, ja töö käigus leitud lahendusi. Terminite käsitlemisel kasutatud definitsioonid on pärit magistritöö raames koostatud sõnastikust, muudel juhtudel on allikatele viidatud.

Natural regeneration ja *spontaneous regeneration* on sünonüümid, mille eestikeelne vaste on „looduslik uuenemine“ (Metsaseadus 2006). See taastamisviis põhineb sellel, et inimene eemaldab seisundi halvenemise põhjused ja laseb alal ise taastuda. *Assisted regeneration* on taastamisviis, mille käigus eemaldatakse ökosüsteemi seisundi halvenemise põhjused ja aidatakse elustikul uueneda. Sellele terminile ei ole veel eesti keeles kindlat vastet välja kujunenud. Kuna taastamistööde käigus inimene aitab erinevate majandamisviisidega kaasa elustiku taastumisele, pakutakse siinses sõnastikus termini *assisted regeneration* vastena „kunstlikku uuendamist“, sest „kunstlik“ on õigekeelsussõnaraamatu järgi tehniliste vahendite abil tekitatav ja mittelooduslik. Sõna „kunstlik“ aitab eristada seda taastamisviisi „looduslikust uuenemisest“.

Rahvusvahelise ökoloogilise taastamise ühingu aruandes „Partnering with Nature“ (2017: 7) eristatakse veel termineid *spontaneous natural regeneration* ja *assisted natural regeneration*. Termin *assisted natural regeneration* vaste võiks eesti keeles olla „soodustatud uuenemine“ või „kaasaaidatud uuenemine“, sest inimene aitab oma tegevusega ökosüsteemil uueneda, kuid eesmärk on lasta ökosüsteemil ka ise, looduslikult areneda. Valiksõnastikku on lisatud terminid „kaasaaidatud uuenemine“ ja „soodustatud uuenemine“. *Spontaneous regeneration* ja *natural regeneration* on sünonüümid ning seepärast tekib küsimus, mida täpsemalt tähendab termin *spontaneous natural regeneration*. Aruande „Partnering with Nature“ (2017: 7) järgi toimub *spontaneous natural regeneration* ilma inimese sekkumiseta.

Ökoloog Aveliina Helm soovitas eestikeelse vastena terminit „iseeneslik looduslik uuenemine“, mis ongi sõnastikku lisatud.

Reconstruction on väga kahjustunud ökosüsteemide taastamisviis. Sobiva elustiku arenemine sõltub täielikult või peaaegu täielikult inimtegevusest, kuna ökosüsteem ei suuda ise uueneda. Taastamistööde käigus eemaldatakse kõik keskkonnakahju põhjused ning kahjustatud elusa ja eluta looduse tegurid ning elustik taastasustatakse. Siin sõnastikus on vastena pakutud terminit „taasloomine“. „Taasloomise“ tähendus on Sõnaveebi järgi endisesse seisukorda seadmine või kadunu uuesti loomine. Selle taastamisviisiga muudetakse kahjustunud ökosüsteemi põhjalikult ja üritatakse taastada algne olukord ning termin „taasloomine“ annab siinse sõnastiku autori arvates seda tähendust edasi.

Shifting baseline on termin, millele erialakirjandusest vastet ei leitud. See on olukord, kus ökosüsteem on rohkem kahjustunud, kui esialgselt arvati või olukord, kus varasemate vaatluste järgi kahjustunud ökosüsteem on praeguste vaatlejate arvates soodsas seisus. Ökoloog Aveliina Helm soovitas vastena kasutada terminit „nihkuv baasolukord“ ja see on ka sõnastikku lisatud.

Rahvusvahelise ökoloogilise taastamise ühingu aruandes „International Principles and Standards for the Practice of Ecological Restoration“ (2019: 31) kirjutatakse, et ökoloogilise taastamise kontekstis on terminil *baseline condition* kaks tähendust. Esimene tähendus on ala seisund enne kahjustuse tekkimist. Andmebaasis IATE on termini *baseline condition* vasted „baasolukord“ ja „algne olukord“, mis on ka eelistermin. Keskkonnavastutuse seaduse (Riigi Teataja, 2007) järgi on algne olukord „loodusvara ja selle pakutavate hüvede selline seisund, mis eksisteeriks, kui keskkonnakahju ei oleks tekitatud“. Kuigi nimetatud allikate järgi on eelistermin „algne olukord“, on sõnastikus ka „baasolukord“, sest seda vastet soovitas ökoloog Aveliina Helm. Termin *baseline condition* teine tähendus on aruande järgi ala seisund enne taastamistööde alustamist (International Principles 2019: 31). Kuna inglise keeles on mõlema tähenduse jaoks kasutusel üks termin, tuleb igas tekstis selgitada, mida täpsemalt mõeldakse. Selleks, et eestikeelsetes tekstides seda vältida, võiks teine vaste olla „taastamiseelne olukord“ ja see on ka lisatud sõnastikku.

Ecotone on siirdevöönd kahe järsult erineva maastikuosa vahel, milles on mõlema maastikuosa liike. Eesti Maaülikooli ühekeelses sõnastikus „Märksõnu mullateadusest ja ökoloogiast“ (L. Reintam 2000) on eestikeelsete vastetena esindatud inglise keelest otse üle võetud „ökoton“ ja „ökotoon“, kuid õigekeelsussõnaraamatus on ainult „ökoton“. Omasõnaline

vaste ei ole veel välja kujunenud, kuid see võiks olla „üleminekuala“, sest „üleminek“ on Sõnaveebi järgi varasemalt olukorralt, seisundilt teistsugusele siirdumine. „Üleminekuala“ on küll inimesele, kes pole teemaga varem kokku puutunud arusaadavam kui „ökoton“, kuid selle termini puhul ei tule tähendusest välja, et tegemist on järsult erinevate maastikuosadega ning seda tuleks eraldi seletada. See tähendusnüanss võibki olla põhjus, miks kasutatakse just võõrsõna. Siinsesse sõnastikku on lisatud nii „ökoton“ kui ka „üleminekuala“.

Seed transfer zone on kindel geograafiline ala, mille ulatuses seemned suudavad levida ilma kohasust mõjutamata. Sellele terminile ei leitud eestikeelset vastet ühestki sõnastikust. Loetud erialatekstides ei kasutatud kindlat terminit, vaid kasutati üldsõnalisi selgitusi. Eestikeelse vastena on sõnastikus esindatud „seemnete levila“, sest Sõnaveebi järgi on „levikuala“ määratletud kui „piirkond, kus miski esineb, millegi esinemise ulatus“ ja „levikuala“ sünonüüm on „levila“.

Enrichment planting on puude istutamine puistu täiendamiseks aladel, kus looduslik uuenemine on hajus. Terminile ei ole veel eestikeelset vastet välja kujunenud, kuid selleks on siin sõnastikus pakutud terminit „täiendusistutus“, sest olemasolevasse kooslusesse istutatakse uusi isendeid ehk kooslust täiendatakse.

Aruandes „International Principles and Standards for the Practice of Ecological Restoration, 2nd Edition“ tutvustatakse taastamistööde teostajatele erinevaid abivahendeid taastamistööde edukuse ja ala seisundi hindamiseks. Üks neist on *Social Benefits Wheel*, mis aitab määratleda, kui edukas on taastamistöö projekti ühiskondliku kasu eesmärkide saavutamisel. Seda abivahendit ei ole siiani Eestis taastamiskavades kasutatud ja seepärast ei ole sel veel eestikeelset nimetust. See võiks olla „ühiskondliku kasu ratas“. Kuigi see on otsetõlge, annab sõna „ratas“ kõige paremini edasi joonise kuju, sest see on kui suur ratas, mille iga kodar on üks taastamistöö eesmärk. Samasugune joonis on ka *Ecological Recovery Wheel* ehk võimaliku vastena „ökoloogilise taastumise ratas“, mille abil võrreldakse ala taastumise kulgu soovitud seisundiga ning mille iga „kodar“ on ühe ökosüsteemi omaduse seisund.

Ökoloogilisest taastamisest räägitakse Eestis rohkem ning seetõttu on tekkinud vajadus terminoloogiat ühtlustada ja eestindada. Erialatekstides kasutatav terminoloogia on tugevalt mõjutatud inglise keelest ning oleks vaja luua uued ja täpsemad terminid või parandada olemasolevaid. Võõrsõnade kasutamise vähendamiseks on siinses sõnastikus eelistatud omasõnalisi vasteid. On termineid, millel ei ole veel eestikeelset vastet välja kujunenud või

magistritöö koostamise ajal neid ei leitud. Selliste terminite puhul pakkus magistritöö autor vaste ise välja ja põhjendas oma valikut.

3.2. Üks mõiste – mitu terminit ja üks termin – mitu mõistet

Nii inglise kui ka eesti keeles on probleeme sellega, et ühe mõiste tähistamiseks kasutatakse mitut terminit. Sünonüümide rohkus võib olla seotud sellega, et terminoloogia alles areneb ja vasted pole veel kinnistunud. Nagu eespool mainitud, võib ökoloogilise taastamise valdkonna terminoloogia ühe probleemina välja tuua võõrsõnade kasutamise erialakirjanduses. Ühtne ja selge omasõnaline terminoloogia aitaks lugejal teksti paremini mõista. Siinses sõnastikus on eelistatud just omasõnu, mis aitavad mõiste sisu paremini avada. Kuna ökoloogilise taastamise valdkonnas kasutatav terminoloogia uueneb ja areneb, võib juhtuda, et sarnased taastamisviisid või nende nimetused tekitavad segadust ja termineid kasutatakse läbisegi. Arusaadavuse huvides oleks vaja valdkonnas kasutatav terminoloogia ühtlustada ja seda üritab siinne sõnastik teha. Allpool käsitletakse termineid, millel on eesti või inglise keeles mitu vastet, võrreldakse sarnaseid termineid ja taastamisviise, mis võivad tekitada segadust, ja tutvustatakse töö käigus leitud lahendusi. Terminite määratlused on pärit magistritöö raames koostatud sõnastikust, muudel juhtudel on allikatele viidatud.

Inbreeding on suguluses olevate isendite ristumine ja *outbreeding* on eri tõugu või sorti isendite ristumine. Eesti keeles on vastetena kasutatud inglise keelest üle võetud termineid „inbriiding“ ja „autbriiding“. (Kuresoo jt 2008: 169–170) Samad vasted on esitatud usaldusväärsetes allikates nagu Ain Heinaru (2012) koostatud geneetika sõnastikus, „Eesti õigekeelsussõnaraamatus“ ja Termeki loomakasvatuse terminibaasis. IATEs on esitatud vasted „inbriiding“ ja „sugulusaretus“ ning mõlemad on tähistatud kolme tärniga ehk andmebaasi koostajad peavad neid samaväärseteks. Loomakasvatuse terminibaasis on veel omasõnalised vasted „sugulusaretus“ ja „sisearetus“, mis annavad siinse sõnastiku autori arvates mõiste sisu paremini edasi kui „inbriiding“. Õpikus „Sissejuhatuse looduskaitsebioloogiasse“ kasutatakse veel terminit „lähiristumine“, mis annab samuti mõiste sisu paremini edasi kui võõrsõna „inbriiding“. Loomakasvatuse terminibaasis on termini *outbreeding* vasted „välisaretus“, „mittesugulusristumine“ ja looduskaitsebioloogia õpikus „kaugristumine“. Kui „inbriiding“ on lisatud terminibaasi IATE, siis „autbriiding“ seal puudub ja vastena on esitatud „ristumine“. Kuigi „ristuma“ on Sõnaveebi järgi „geneetiliselt erineva isendiga suguliselt ühinema“,

rõhutavad „kaugristumine“ ja „mittesugulusaretus“, et paljunevad just eri tõugu isendid või eri sorti taimed, andes nii tähendust paremini edasi kui lihtsalt „ristumine“. Kuna isegi usaldusväärsetes allikates puudub terminoloogiline ühtsus, on raske valida eelistterminit. Terminid „inbriiding“ ja „autbriiding“ on küll terminibaasides esindatud, kuid inglise keele selge mõju vältimiseks võiks vastetena kasutada omasõnu. Seetõttu on siia sõnastikku „inbriidingu“ asemel lisatud „sugulusaretus“, „sisearetus“ ja „lähiristumine“ ning „autbriidingu“ asemel „välisaretus“ ja „kaugristumine“.

Inbreeding depression on omavahel suguluses olevate isendite ristumisel avalduv järglaste väiksem elujõud, vähenev viljakus või steriilsus. Geneetika sõnastikus on vastena esitatud „inbriidingdepressioon“, loomakasvatuse terminibaasis on „inbriidingu depressioon“ ja „sugulusaretuse depressioon“ ning looduskaitsebioloogia õpikus kasutatakse veel terminit „lähiristumissurutis“. Nii „inbriidingdepressioon“ kui ka „inbriidingu depressioon“ on laenud inglise keelest. Omasõnade kasutamine aitaks tähendust paremini edasi anda, seetõttu võiks eelistada „sugulusaretuse depressiooni“ või „lähiristumissurutist“, mis mõlemad on lisatud ka sõnastikku.

Nagu termini *inbreeding depression* puhul, on ka terminil *outbreeding depression* eesti keeles mitu vastet. *Outbreeding depression* on eri tõugu või sorti isendite paaritumisel avalduv järglaste elujõuetus, viljatus või võimetus keskkonnaga kohaneda. Looduskaitsebioloogia õpikus on vastetena kasutatud „autbriidingdepressiooni“ ja „kaugristumissurutist“. Vaste „autbriidingdepressioon“ on esitatud ka geneetika sõnastikus. „Sugulusaretuse depressiooni“ eeskujul võiks vastena kasutada ka terminit „mittesugulusaretuse depressioon“. Sõnastikku on lisatud omasõnad „kaugristumissurutis“ ja „mittesugulusaretuse depressioon“.

Inglise keeles on probleeme termini *extirpation* määratlemisega, sest termineid *extirpation* ja *extinction* peetakse sünonüümideks (Bridge, Crawford, Hough, Kelly, Smith-Patten, Patten 2015: 482). Sõnastiku Oxford English Dictionary järgi on termini *extirpation* tähendus hävima, välja surema. Artikli „Is extinction forever?“ järgi on see hoopis olukord, kus liik kaob ühest piirkonnast, kuid ei sure välja, sest säilib teises piirkonnas. Segadus võib olla tekkinud sellest, et termini *extirpation* sünonüüm on *local extinction* ja seetõttu arvatakse, et ka lihtsalt *extinction* on sünonüüm. (Bridge jt 2015: 482) Eestikeelse vastena on õpikus „Sissejuhatas looduskaitsebioloogiasse“ (Kuresoo jt 2008: 90) välja toodud „kohalik väljasuremine“ ja seda vastet kasutatakse ka siinses sõnastikus.

Rehabilitation on taastamisviis, mille eesmärk on aidata kaasa ökosüsteemi funktsioonide taastumisele, aga mitte taastada ökosüsteemi algset olukorda. Kitsamas tähenduses on *restoration* taastamisviis, mille eesmärk on taastada ökosüsteemi algne liigiline koosseis, struktuur ja algsed ökoloogilised funktsioonid. Andmebaasis IATE on mõlema termini vaste „ennistamine“, kuid kuna nendel taastamisviisidel on erinevad eesmärgid, oleks parem, kui vasted annaks mõtet täpsemini edasi. Eesti Looduseuurijate Seltsi aastaraamatus on termini *rehabilitation* vastena pakutud terminit „tugihoole“ ja termini *restoration* vasteks on „ennistamine“ (Lõhmus, Sammul 2005: 9). „Ennistama“ on õigekeelsussõnaraamatu järgi „endisesse seisukorda seadma“. Tegelikult ei ole kumbki pakutud terminitest juurdunud ja erialatekstides kasutatakse sageli mõlema taastamisviisi puhul terminit „taastamine“. Probleemi põhjus võib olla see, et kui räägitakse taastamistöödest üldiselt, kasutatakse termini *restoration* vastena „taastamist“ ning kui räägitakse kitsamalt just algse liigilise koosseisu ja ökoloogiliste funktsioonide taastamisest, siis kasutatakse „ennistamist“. Nimetatud taastamisviiside eristamiseks on siinses sõnastikus esitatud termini *rehabilitation* vastena „tugihoole“ ja termini *restoration* vastena „ennistamine“.

Relocation on taastamisviis, mille puhul kolitakse liik ümber tema kasvukoha piires. *Translocation* on taastamisviis, mille käigus kolitakse liik ühest elupaigast teise, sest elupaik on liiga kahjustunud. Terminid ja taastamisviisid on sarnased ning seetõttu on oht neid segamini ajada või nimetada taastamisviise sama terminiga. (Mengak 2018: 2) Termin *translocation* eestikeelne vaste on looduskaitsebioloogia õpiku järgi „ümberrasustamine“ (Kuresoo jt 2008: 191). Termin *relocation* vastena on kogumikus „Liigikaitse Eesti ajateljel“ esitatud „ümberpaigutamine“ (Aguraiuja 2019: 37). Vasted „ümberrasustamine“ ja „ümberkolimine“ on esitatud ka siinses sõnastikus.

Terminite *reinforcement*, *augmentation* ja *supplementation* määratlus on koosluste täiendamine sama liigi seemnete või isenditega selleks, et suurendada arvukust või geneetilist mitmekesisust ja muuta nii kooslus elujõulisemaks. Tegelikult on inglise keeles sünonüüme veelgi, näiteks *enhancement*, *enrichment*, *replenishment* (International Principles 2019: 77, 82). Sõnastikku valiti just *reinforcement*, *augmentation* ja *supplementation*, sest liiga palju sünonüüme võib lugeja segadusse ajada ning need terminid olid esitatud ka õpikus „Sissejuhatus looduskaitsebioloogiasse“ (Kuresoo jt 2008: 190). Eestikeelse vastena kasutatakse õpikus terminit „tugiasustamine“ ja see on esitatud ka siinses valiksõnastikus.

Taastamistööde puhul on oluline elurikkuse säilitamine või taastamine. Terminil *biodiversity* on eesti keeles palju vasteid, näiteks „bioloogiline mitmekesisus“, „elustiku mitmekesisus“, „looduslik mitmekesisus“, „loodusrikkus“ ja „elurikkus“, kuid kasutatakse ka võõrsõna „biodiversiteet“ (Looduslik mitmekesisus 2013: 142). Andmebaasis IATE on „*biodiversity*“ vasted „bioloogiline mitmekesisus“ ja „elurikkus“ ning mõlemad on tähistatud kolme tärniga. „Eesti õigekeelsussõnaraamat“, mis on eesti kirjakeele normi alus, soovitab „bioloogilise mitmekesisuse“ asemel kasutada termineid „elurikkus“ ja „eluslooduse mitmekesisus“. Seetõttu on sõnastikus vastetena esitatud just need terminid. Lisaks sellele on „elurikkus“ ja „eluslooduse mitmekesisus“ omasõnad, mis annavad tähendust paremini edasi, kui „bioloogiline mitmekesisus“, mis meenutab sõnasõnalist tõlget.

Termini *stakeholder* vasted IATEs on „huvirühm“ ja „sidusrühm“, kusjuures IATE järgi tuleks eelistada teist vastet. Ametniku soovitusõnastiku põhjal on „huvirühm“ täpsem termin kui „sidusrühm“, sest rühma liikmeid seovad just ühised huvid. Tõnis Põderi (2017: 14) „Keskkonnamõju hindamise käsiraamatus“ kasutatakse terminit „huvigrupp“, kuid ametniku soovitusõnastik soovitab vältida sõna „grupp“ kasutamist, sest see on stampsõna. Nende soovitude põhjal on koostatud valiksõnastikku lisatud termin „huvirühm“.

Reference site on ala, mis on ökoloogiliselt sarnane taastatavale alale ja mille järgi määratakse kindlaks taastamise eesmärgid. Eesti keeles on see termin „võrdlusala“ (Lõhmus, Sammul 2005: 10). *Reference condition* või *reference state* on taastamistööde eesmärki kirjeldav seisund, mis on pandud kirja taastamiskavasse. Termini „võrdlusala“ eeskujul võiks otsetõlkena termini *reference condition* vaste olla „võrdlusseisund“, kuid Eesti Looduseuurijate Seltsi aastaraamatu järgi on see hoopis „soovitav seisund“ (*ibid.* 10). See vaste võib olla valitud seetõttu, et *reference condition* on ökosüsteemi seisund, millega mitte ainult ei kõrvutata ala seisundit taastamistööde käigus, vaid sama seisundit üritatakse ökoloogilise taastamisega saavutada. „Soovitaval seisundil“ on veidi teistsugune tähendus kui „võrdlusseisundil“, sest sellest ei tule tingimata välja, et ökosüsteemi seisundit tööde käigus ka võrreldakse. Samas annab „soovitav seisund“ paremini edasi mõtet, et just see seisund on taastamistööde eesmärk. Seetõttu on siinses sõnastikus vastena esitatud termin „soovitav seisund“.

Eesti- ja ingliskeelsetes ökoloogilise taastamise teemalistes erialatekstides on probleeme sünonüümide rohkusega. Valdkonnas oleks vaja luua täpne ja ühtne terminoloogia, mis aitaks teemat paremini käsitada. Magistritöö raames koostatud sõnaraamat on katse aidata valdkonna terminoloogiat korrastada ja ühtlustada. Siinne sõnastik võiks olla baasmaterjal,

mille põhjal erialainimesed saaksid edaspidi terminoloogiatööd edasi teha. Ökoloogiline taastamine on oluline ning seetõttu on tulevikus vaja teemat veelgi põhjalikumalt käsitleda.

4. Ökoloogilise taastamise teemaline inglise-eesti valiksõnastik

4.1. Sõnastikus kasutatud lühendid

Selgitusele või näitele on lisatud viide, kui selle allikat on võimalik selgelt määratleda. Viited puuduvad neil definitsioonidel ja näidetel, mille magistritöö autor on ise erinevate allikate põhjal kokku pannud. Allikatele viitamiseks on sõnastikus kasutatud järgmisi lühendeid:

ER	Reintam, Endla 2007. Mõistete seletav sõnastik. Kättesaadav aadressil http://www.sysadmin.ee/special/emyl/failid/Okoloogia_-_Sonastik_-_Endla_Reintam_(2007-01).pdf . (17.05.2020)
KIK	Ilomets, Mati; Sepp, Kairi; Pajula, Raimo; Truus, Laimdota 2015. <i>Ammendatud freesturbaväljade taastamistamise tehnoloogiate efektiivsuse võrdlev analüüs. SA KIK projekti 3–2_7/2538–15/2013 aruanne</i> . Tallinn: Tallinna Ülikool.
LKA	Keskkonnaministeerium 2012. Looduskaitse arengukava aastani 2020. Kättesaadav aadressil https://www.envir.ee/sites/default/files/lak_lop_0.pdf . (17.05.2020)
LOORA	Kraut, Ann; Rannap, Riinu; Sõber, Virve; Tiitsaar, Anu 2015. <i>Loopealsete ja rannaniitude majandamine ja elustiku seisund</i> . Tartu: Tartu Ülikool.
MBMS	Külvik, Mart; Lõhmus, Asko; Palo, Anneli; Viilma, Kaili 2000. <i>Metsade bioloogilise mitmekesisuse säilitamine</i> . Tartu: Triip Grupp.
METSIS	Keskkonnaministeerium 2015. Metsise (<i>Tetrao urogallus</i>) kaitse tegevuskava. Kättesaadav aadressil https://www.envir.ee/sites/default/files/metsis_tk_2015.pdf . (17.05.2020)
ML	Linder, Madli s. a. Punane lõng: ökosüsteem ja ökosüsteemi teenused. Kättesaadav aadressil https://www.keskkonnaagentuur.ee/sites/default/files/madli_linder.pdf . (18.05.2020)
MSMT	Korjus, Henn; Kängsepp, Viivika; Laarmann, Diana; Pöldveer, Eneli 2019. Kättesaadav aadressil https://media.rmkk.ee/files/LK_konverents_Laarmann.PDF . (18.05.2020)
SER	Aronson, James; Decler, Kris; Dixon, Kingsley; Echeverria, Cristian; Eisenberg, Cristina; Gann, George; Gonzales, Emily; Guariguata, Manuel; Hallett, James; Hua, Fangyuan; Johnson, Justin; Liu, Junguo; McDonald, Tein; Nelson, Cara; Shaw, Nancy; Walder, Bethanie 2019. International principles and standards for the practice of ecological restoration, Second edition. Available at https://www.researchgate.net/publication/336103261_International_principles_and_standards_for_the_practice_of_ecological_restoration_Second_edition . (17.05.2020)
SLB	Kuresoo, Rein; Primack, Richard B.; Sammul, Marek 2008. <i>Sissejuhatuse looduskaitsebioloogiasse</i> . Tartu: Eesti Loodusfoto.

Sõnastikus kasutatud lühendid ja märgid:

= sünonüüm

nt näide

vrđ antonüüm või esmapilgul sarnane termin

vt ka seotud termin

* magistritöö autori pakutud termin

4.2. Sõnastik

A

abiotic factor – eluta looduse tegur, abiootiline tegur

looduse eluta osa, mis mõjutab elusolendeid ja ökosüsteeme

nt vesi, temperatuur

vrđl **biotic factor**

active restoration – aktiivne taastamine

ökosüsteemi loodusliku taastumise protsesside kiirendamine erinevate majandamisviisidega

vrđl **passive restoration**

adaptation – kohastumus

muutus liigi genofondis, mille korral jäävad püsima liigile kasulikud pärilikud tunnused ja liik suudab ökosüsteemi seisundi muutumise korral säilida

vt ka **gene pool**

adaptive capacity – kohanemisvõime

liigi võime harjuda potentsiaalse kahjuga, kasutada ära tekkivaid võimalusi ja saada hakkama tagajärgedega

adaptive management – kohanduv majandamine

protsess, mille käigus täiustatakse majandamispõhimõtteid ja -tavasid, õppides varem kasutatud majandamispõhimõtete tulemustest (SER)

afforestation – metsastamine

metsa rajamine alale, kus ei ole varem metsa olnud

vrdl **reforestation**

vrdl **deforestation**

artificial disturbance – inimtekkeline häiring

inimtegevuse tagajärg, mis muudab koosluse arengut

nt rannaniidul karjatamine hoiab selle liigirikkana (LOORA)

vt ka **disturbance**

vrdl **natural disturbance**

assisted natural regeneration – kaasaaidatud looduslik uuenemine*, soodustatud looduslik uuenemine*

taastamisviis, mille käigus eemaldatakse seisundi halvenemise põhjused ja aidatakse kaasa elustiku looduslikule uuenemisele

vt ka **natural regeneration**

vrdl **spontaneous natural regeneration**

assisted regeneration – kunstlik uuendamine*

halvas seisundis alade taastamisviis, mille käigus eemaldatakse seisundi halvenemise põhjused ja aidatakse erinevate meetoditega kaasa alal juba oleva elustiku uuenemisele

vrdl **natural regeneration**

augmentation = reinforcement = supplementation – tugiasustamine

koosluste täiendamine sama liigi seemnete või isenditega selleks, et suurendada arvukust või geneetilist mitmekesisust ja muuta nii kooslus elujõulisemaks (SLB)

B

baseline condition – algne olukord, baasolukord; taastamiseelne olukord*

taastamisala seisund enne kahjustuse tekkimist või enne taastamistööde alustamist (SER)

baseline inventory – eelinventuur

taastamisala elusa ja eluta looduse tegurite ning ohtude kirjeldamine ja hindamine enne ökoloogilist taastamist

biodiversity – elurikkus, elustiku mitmekesisus

taime- ja loomaliigid ning muud elusorganismid, nende geenid ja elupaigad

biota – elustik, bioota

ala kõik elusorganismid

biotic factor – eluslooduse tegur, biotiline tegur

looduse elus osa, mis mõjutab teisi elusolendeid ja ökosüsteeme

buffer zone – puhverala, puhvervöönd

ala, mis on rajatud kaitstava või taastatava ala juurde kahjustuse pidurdamiseks, kuid on ka elupaigaks mitmetele liikidele

C

carbon sequestration – süsinikdioksiidi sidumine

süsinikdioksiidi eemaldamine atmosfäärist ja selle pikaajaline ladustamine, võib toimuda looduslikult või olla kliimamuutuste leevendamise tagajärg (SER)

climate change mitigation – kliimamuutuste leevendamine

vt ka **mitigation**

climate envelope – kliimanišš*

kliimatingimused, mis sobivad liigi esinemiseks (SER)

nt kindel temperatuurivahemik

colonisation – kolonisatsioon

liigi looduslik levimine uuele asualale

vrdl **introduction**

community – kooslus

kogum kindlal territooriumil ja samasugustes keskkonnatingimustes elavaid liike (SLB)

compensatory mitigation – asendustaastamine

väga halvas seisundis elupaiga või asurkonna asendamine uuega mõnel muul alal (SLB)

vt ka **mitigation**

conspecific – liigikaaslane

coppice – madalmets

kännu- või juurevõsust uuenenud mets, mis aitab pikendada puude eluiga ja säilitada ala mitmekesisust

cultural services – kultuuriteenused

ökosüsteemiteenused, mis pakuvad inimestele vaimset naudingut, lõõgastumisvõimalusi ja uusi teadmisi

nt linnuvaatlus

vt ka **ecosystem services**

cycling – ringlus

ressursside ülekanne ökosüsteemi osade vahel (SER)

nt veeringe, süsinikuringe

D

declining baseline = shifting baseline – nihkuv baasolukord

olukord, kus ökosüsteem on rohkem kahjustunud, kui esialgselt arvati või olukord, kus varasemate vaatluste järgi kahjustunud ökosüsteem on praeguste vaatlejate arvates soodsas seisus (SER)

deforestation – raadamine

metsa mahavõtmise ala kasutamiseks muul otstarbel kui metsa majandamiseks

vrkl **afforestation**

vrkl **reforestation**

degradation – seisundi halvenemine, degradeerumine

destruction – hävimine

liikide hukkumine seisundi halvenemise tõttu

dispersal – levik, levimine

isendi siirdumine või levise kandumine uude elupaika

disturbance – häiring

väline sündmus, mis muudab koosluse arengut, võib olla juhuslik või regulaarne

vt ka **artificial disturbance**

vt ka **natural disturbance**

disturbance regime – häiringurežiim

ökosüsteemile omaste häiringute korrapärane avaldumine (SER)

E

ecological condition – ökoloogiline seisund, ökosüsteemi olukord

ökosüsteemi „võime pakkuda ökosüsteemiteenuseid“ (ML)

vt ka **ecosystem services**

ecological niche – ökonišš

keskkonnategurid, mida liik vajab püsimajäämiseks (ER)

Ecological Recovery Wheel – ökoloogilise taastumise ratas*

joonis taastamistööde arengu näitamiseks ja taastamisala omaduste võrdlemiseks lähteolukorra või soovitud seisundiga, kasutatakse koos ühiskondliku kasu rattaga.

vt ka **Social Benefits Wheel**

ecological restoration – ökoloogiline taastamine

kahjustunud või hävinud ökosüsteemi loodusliku või jätkusuutliku seisundi taastamine erinevate taastamisviiside abil

ecosystem – ökosüsteem

isereguleeruv ja arenev tervik, milles on üksteisega toitumissuhete kaudu seotud organismid ning nende elukeskkond
nt meri, lehtmets

ecosystem attribute – ökosüsteemi omadus

ökosüsteemi bioloogiline, füüsikaline või keemiline tunnus

ecosystem conservation – ökosüsteemi kaitse

ecosystem engineer – muutjaliik

liik, mis muudab oma tegevusega aktiivselt keskkonda, üks peamistest tugiliikidest (SLB)

vt ka **keystone species**

ecosystem function – ökosüsteemi funktsioon

eluta ja eluslooduse tegurite koosmõjul ökosüsteemis toimuv protsess
nt toitainete ringlus

ecosystem integrity – ökosüsteemi terviklikkus

ökosüsteemi seisund, kui see on kahjustamata ja funktsionaalne

ecosystem maintenance – ökosüsteemi hooldus

tegevused, mida rakendatakse pärast ökosüsteemi taastumist ja mille eesmärk on säilitada
ökosüsteemi omadused ning takistada seisundi halvenemist

ecosystem resilience – ökosüsteemi taastuvus

ökosüsteemi võime naasta pärast häiringut algse oleku lähedasse seisundisse (SLB)

ecosystem resistance – ökosüsteemi taluvus, ökosüsteemi vastupanuvõime

ökosüsteemi võime säilitada algne olek ka häiringu korral (SLB)

ecosystem services – looduse hüved, ökosüsteemiteenused

hüved, mida ökosüsteemid pakuvad inimese olemasoluks ja heaoluks
nt toit, vesi, ilus vaade

vt ka **cultural services**

vt ka **provisioning services**

vt ka **regulating services**

vt ka **supporting services**

ecotone – üleminekuala*, ökoton

siirdevöönd kahe järsult erineva maastikuosa vahel, milles on mõlema maastikuosa liike (ER)

vt ka **edge effect**

edge effect – servaepekt

ökosüsteemi servaaladel liikidele avalduv mõju; kuna nendel aladel on elutingimused ebaühtlased, ei suuda seal elada liigid, kes on keskkonnatingimuste suhtes väga tundlikud
vt ka **ecotone**

vt ka **fragmentation**

enrichment planting – täiendusistutus*

puude istutamine puistu täiendamiseks aladel, kus looduslik uuenemine on hajus
vt ka **forest stand**

eutrophic – rohketoiteline, toitainerikas, eutroofne

omadus, mille korral on veekogus suur toiteainete sisaldus, mis põhjustab hapnikupuuduse ja veekvaliteedi halvenemise

vt ka **eutrophication**

vrdl **oligotrophic**

eutrophication – toitelisuse tõus, eutrofeerumine

protsess, kus veekogusse jõuab liigselt toiteaineid ja seetõttu vaesub elustik ning veekogu kasvab kinni

ex situ preservation – liigikaitse tehistingimustes, *ex situ* liigikaitse

liigi säilitamine väljaspool liigi looduslikku elukeskkonda (LKA)

nt taimede kasvatamine botaanikaaias

vrdl **in situ preservation**

extant ecosystems – säilinud ökosüsteemid

extinction – väljasuremine

olukord, kus liik hävib täielikult, ellu ei jää ühtegi liigi esindajat

extirpation = **local extinction** – kohalik väljasuremine

liigi kadumine kindlast piirkonnast, kuid säilimine teistes levila osades

F

favourable condition – soodne seisund

elupaiga seisund, kui loodusliku levila suurus ei muutu või laieneb ja ökosüsteemi funktsioonid toimivad; liigi seisund, kui asurkond on arvukas ja liik on elujõuline (LKA)

fitness – kohasus

isendite kohanemise edukus, mida näitab elujõuliste järglaste arv

Five-star System – viietärnisüsteem*

viieastmeline skaala taastamisprojekti seisundi selgitamiseks, hindamiseks ja võrdlemiseks lähteolukorra ja võrdlusalaga

FLR = Forest Landscape Restoration – metsamaastiku taastamine

protsess, mille eesmärk on taastada halvenenud seisundis metsamaastike ökoloogilised funktsioonid

Forest Landscape Restoration = FLR

forest stand – puistu

kogum ühesugustes tingimustes kasvavaid puid ja puittaimi

fragmentation – killustumine, fragmentatsioon

suurte elupaikade jagunemine väiksemateks elupaigalaikudeks, mis on üksteisest eraldatud, süvendab servaeefekti

vt ka **edge effect**

full recovery – täielik taastumine

ökosüsteemi seisund, mille korral sarnanevad peale taastamistööd kõik omadused soovitud seisundile

G

gene flow – geenisiire, geenivool

populatsiooni geneetilise materjali vahetus isendite ristumise või rände kaudu (SLB)

vrdl **genetic drift**

gene pool – geenifond, genofond

asurkonna kõikide isendite kõikide geenide kogum

genetic diversity – geneetiline mitmekesisus

liigisisene geneetiline varieeruvus, mis võimaldab liikidel säilitada vastupanuvõimet ja võimet muutustega kohaneda (SLB)

genetic drift – geenitriiv

geenivormide sageduse muutused või nende kadumine asurkonna uutes põlvkondades (SLB)

vrdl **gene flow**

germination – idanemine

germplasm – iduplasma

taimede ja loomade paljunemisevahendid, millega antakse edasi geneetiline materjal (SER)

nt seemned

H

habitat connectivity – elupaikade sidusus

elupaikade ühinemine ühtseks tervikuks ökoloogiliste koridoride abil, soodustades nii geneetilist mitmekesisust ja liikide säilimist (SLB)

vt ka **habitat linkage**

habitat linkage = wildlife corridor – rändekoridor, ökoloogiline koridor

looduslike elupaikadega maariba, mille abil liigid saavad liikuda toitumis- ja paljunemisalade vahel, soodustades nii geneetilist mitmekesisust ja elupaikade asustamist (SLB)

habitat loss – elupaiga hävimine

habitat patch – elupaigalaik

liigi eluks sobilik ala, mis on muudest sarnaste tingimustega aladest eraldatud liigi eluks sobimatute aladega

habitat requirement – elupaiganõudlus, elupaiganõue

tingimus, mis peab olema alal täidetud liigi soodsa seisundi säilimiseks
nt metsis vajab mänguala jaoks umbes 50 ha suurust maa-ala (METSIS)

I

inbreeding – lähiristumine, sisearetus, sugulusaretus

suguluses olevate isendite paaritumine (SLB)

vt ka **inbreeding depression**

vrdl **outbreeding**

inbreeding depression – lähiristumissurutis, sugulusaretuse depressioon

omavahel suguluses olevate isendite ristamisel avaldub järglaste väiksem elujõud, vähenev viljakus või steriilsus (SLB)

vt ka **inbreeding**

vrdl **outbreeding depression**

indicator species – tunnusliik

elutingimuste suhtes nõudlik liik, mille kohalolu ja arvukus või selle muutus annab teavet koosluse või ökosüsteemi seisundi ja liigikoosseisu kohta (MBMS)

indicators – tunnused, indikaatorid

ökosüsteemi omadused, millega mõõdetakse taastamiskava eesmärkide täitmist

in situ preservation – liigikaitse looduses, *in situ* liigikaitse

liikide säilitamine nende looduslikus keskkonnas (SLB)

vrdl **ex situ preservation**

instrumental value – kasutusväärtus

objekti väärtus, mida saab seda tarbides

vrdl **intrinsic value**

intact habitat – terviklik elupaik

kahjustamata looduslik maastik

intrinsic value – iseväärtus

väärtus, mis on objektile ainuüksi olemasolu tõttu; liigi säilimine on oluline, kuigi see ei too majanduslikku kasu

vrdl **instrumental value**

introduction – asustamine, sissetoomine, introductseerimine

liigi sisseviimine alale, kus see looduslikult ei levi

vrdl **colonisation**

invasive species – sissetungiv liik, invasiivne liik

liik, mis paljuneb ja levib uuel alal kiiresti ning tõrjub välja kohalikud liigid

inventory – inventuur

ala elusa ja eluta looduse tegurite kirjeldamine ning hindamine

K

key species – peamine liik, põhiliik

keystone species – tugiliik

liik, mis loob eluvõimalusi teistele liikidele ja seeläbi mõjutab suure hulga liikide võimalusi koosluses püsima jääda (MBMS)

nt mustikataime marjadest toituvad paljud loomad ja lehtedest toituvad putukavastsed (MBMS)

L

land degradation – pinnase halvenemine

landrace – maasort, maatõug, põlissort, põlistõug

taime- või loomaliik, mis on aja jooksul kohanenud piirkonna tingimustega ja millel on suur geneetiline mitmekesisus

vt ka **genetic diversity**

landscape ecology – maastikuökoloogia

ökoloogia haru, mis uurib elupaikade paiknemist ja selle mõju ökosüsteemidele ning liikide levikule (SLB)

landscape management – maastikukorraldus

maastiku korrapärane hooldus

landscape restoration – maastiku taastamine

protsess, mille eesmärk on taastada ökosüsteemi terviklikkus ja maastiku võime pakkuda ökosüsteemiteenuseid

level of recovery – taastumise tase

vt ka **recovery**

local extinction = extirpation

M

management – hooldus, majandamine

mandatory restoration – kohustuslik taastamine, nõutud taastamine
taastamistööd, mis on näiteks valitsuse tingimustega ette nähtud

mitigation – leevendamine

negatiivse mõju vähendamine ja korvamine tegevustega, mis suurendavad elurikkust ning
ökosüsteemide terviklikkust (SLB)

vt ka **compensatory mitigation**

monitoring – seire

objekti seisundi hindamine ja jälgimine pikema ajavahemiku jooksul (SLB)

N

native species – kohalik liik, pärismaine liik

natural disturbance – looduslik häiring

looduslik sündmus, mis muudab koosluse arengut

nt torm langetab puid

vt ka **disturbance**

vrdl **artificial disturbance**

natural ecosystem – looduslik ökosüsteem

natural recovery – isetaastumine, looduslik taastumine
ala taastumine looduslike protsesside teel, ilma inimese abita

natural regeneration = **spontaneous regeneration** – looduslik uuenemine
taastamisviis, mis põhineb sellel, et eemaldatakse seisundi halvenemise põhjused ja lastakse alal ise taastuda
vrdl **assisted regeneration**

nature-based solution – looduspõhine lahendus
looduslike ja muudetud ökosüsteemide kaitsmine, jätkusuutlik majandamine ning taastamine looduslike protsesside kasutamise teel
non-native species – võõrliik

nurse species – ammliik
liik, mille olemasolu soodustab teiste liikide asustumist (KIK)
nt tupp-villpea soodustab turbasambla asustumist (KIK)

nutrient cycling – toitainete ringlus

O

oligotrophic – toitevaene, vähetoiteline, oligotroofne
omadus, mille korral on veekogus vähe orgaanilisi aineid ja taimestikku
vrdl **eutrophic**

outbreeding – kaugristumine, mittesugulusaretus, välisaretus
erinevat tõugu või sorti isendite paaritumine (SLB)
vt ka **outbreeding depression**
vrdl **inbreeding**

outbreeding depression – kaugristumissurutis, mittesugulusaretuse depressioon*

eri tõugu või sorti isendite paaritumisel avaldub järglaste elujõuetus, viljatus või võimetus keskkonnaga kohaneda (SLB)

vt ka **outbreeding**

vrdl **inbreeding depression**

outcome-based monitoring – tulemuspõhine seire

informatsiooni kogumine ja analüüsimine taastamisprojekti tulemuse võrdlemiseks soovitud tulemustega

over-utilization – ülekasutamine, ületarbimine

ökosüsteemi kurnamine üle selle ressursside tootmise võimekuse

P

partial recovery – osaline taastumine

seisund, mille puhul on ökosüsteem taastunud, aga kõik ökosüsteemi omadused ei sarnane soovitud seisundile (SER)

participatory monitoring – osalusjärelvalve

projekti erinevates etappides kogutud andmete analüüsimine ja nende põhjal otsuste tegemine

passive restoration – passiivne taastamine

ökosüsteemi „looduslikule arengule jätmine“ (MSMT)

vrdl **active restoration**

pioneer species – pioneerliik

esimene liik taastuval alal, kes muudab ala nõudlikemate liikide jaoks sobivaks

population – asurkond, populatsioon

ühte liiki isendid, kes elavad samal territooriumil ning ristuvad omavahel (SLB)

post-treatment maintenance – taastamisjärgne hooldus

practitioner – taastaja, tööde teostaja

isik, kes kasutab praktilisi oskusi ja teadmisi selleks, et planeerida ning ellu viia taastamistöid

prescribed fire – ülepõletamine

maaharimisviis, kus kontrollitud alal süüdatakse taimestik selleks, et seda uuendada

primary production – algtoodang, esmatoodang, primaarproduktsoon

taimede toodetud orgaaniline aine (SLB)

producer – tootja, produtsent

organism, kes saab elutegevuseks vajalikku energiat päikese kiirgusest või anorgaanilistest keemilistest ühenditest ja toodab sellest orgaanilist ainet (SLB)

productivity – tootlikkus, bioloogiline produktiivsus

elusaine hulga suurenemine taimede ja loomade kasvamise ning paljunemise tõttu (SER)

progeny – järglased

propagation – paljunemine

propagule – levis, diaspoor

vegetatiivset paljunemist võimaldav taime osa

nt seeme, eos

provisioning services – varustusteenused

ökosüsteemiteenused, mis pakuvad inimestele hüvesid

nt seemed ja marjad söögiks

vt ka **ecosystem services**

R

reclamation – korrastamine, rekultiveerimine

taastamisviis, mille käigus taastatakse väga kahjustunud alade taimkate, kuid sageli ei ole uus taimkate nii mitmekesine, kui enne kahjustumist

recolonization = reestablishment = reintroduction - taasasustamine, reintrodutseerimine
liigi asustamine endisele asualale

reconstruction – taasloomine*

taastamisviis, kus sobiva elustiku arenemine sõltub pea täielikult inimtegevusest, kuna ökosüsteem ei suuda ise uueneda; selleks eemaldatakse kõik seisundi halvenemise põhjused ja kogu kahjustatud elusa ja eluta looduse tegurid ning elustik taasasustatakse (SER)

recovery – taastumine

protsess, mille käigus ökosüsteem saab tagasi oma omadused ja funktsioonid

recovery period – taastumisaeg

recovery potential – taastumisvõime, taastumispotentsiaal

recruitment – juurdekasv

asurkonna suurenemine läbi järgmise põlvkonna

reestablishment = recolonization = reintroduction

reference condition = reference state – soovitatav seisund

alal tehtavate taastamistööde eesmärki kirjeldav seisund, mis on pandud kirja taastamiskavasse

reference model – võrdlusmudel

mudel, mis näitab taastamisala eeldatavat seisundit, kui selle seisnud ei oleks halvenenud

reference site – võrdlusala

ala, mis on ökoloogiliselt sarnane taastatavale alale ja mille järgi määratakse kindlaks taastamise eesmärgid

reference state = reference condition

reforestation – taasmetsastamine

metsa rajamine alale, mis on kunagi olnud metsa all

vrdl **afforestation**

vrdl **deforestation**

regeneration – uuenemine

taastamisviis, mille eesmärk on aidata kaasa ala looduslike funktsioonide taastumisele

regulating services – reguleerivad teenused

ökosüsteemiteenused, mis aitavad säilitavad keskkonda ja on varustusteenuste aluseks nt tolmeldamine

vt ka **ecosystem services**

rehabilitation – tugihoole

hooldustegevus, mille eesmärk on kahjustunud ökosüsteemi funktsioonide taastumise soodustamine, eesmärk pole tingimata taastada täpne endine olukord

reinforcement = augmentation = supplementation

reintroduction = reestablishment = recolonization

relocation – ümberpaigutamine

liigi ümberkolimine tema kasvukoha piires

vrdl **translocation**

remediation – parandamine, tervendamine

hooldustegevus, mille eesmärk on ökosüsteemi seisundi viimine sellisele kujule, nagu see oli enne kahju tekkimist

remnant habitat = intact habitat

remnant species – jäänukliik

liik, kes säilib piiratud alal, kuna selle levila on aja jooksul taandunud

restoration – ennistamine

ala algse liigilise koosseisu, struktuuri ja ökosüsteemi funktsioonide täielik taastamine

restoration activity = restoration treatment – taastamistöö, taastamisvõte

tegevus, millega üritatakse taastada ökosüsteemi omadusi

restoration ecology – taastamisökoloogia

ökoloogia haru, mis uurib populatsioonide, koosluste ja ökosüsteemide taastamise võimalusi ja vahendeid (SLB)

restoration plan – taastamiskava, taastamisplaan

tegevuskava, kuhu pannakse kirja ala algne olukord, võetud proovide ja tehtud katsete tulemused, plaanitavad taastamistööd, tööde teostajad, tööde maksumus ja soovitud tulemused

restoration project – taastamisprojekt

püüe taastada ökosüsteemi omadusi, hõlmab inventuuri, planeerimisfaasi, tööde teostamist ja seiret

restoration site – projektiala, taastatav ala

ala, mille ökoloogilist seisundit taastatakse või parandatakse taastamistöödega

restoration treatment = restoration activity

revegetation – taashaljastamine, taastaimestumine
taimede taasasustamine

rewilding – looduslikkuse taastamine

rotational grazing – süsteemne karjatamine, rotatsiooniline karjatamine
karjatamine, mille korral on alal võimalikult suur koormus, peale karjatamist tuleb
puhkeperiood, mille ajal taimed saavad kasvada

ruderal plant – prahitaim, ruderaaltaim
taim, mis asustab prahipaiku, varemeid, karjääre

S

secondary forest = second growth – sekundaarne mets
mets, mis on raiejärgselt kas inimtegevuse tulemusena või looduslikult uuenenud

second growth = secondary forest

seed dormancy – seemne puhkeseisund, seemne dormantsus
seemne seisund, kus see ei idane, sest on ebasobivas keskkonnas

seed transfer zone – seemnete levila*
geograafiline ala, kus seemned suudavad edasi kanduda ilma kohasust mõjutamata (SER)
vt ka **fitness**

self-fertilisation = selfing = self-fertilisation – isetolmlemine, iseviljastumine
taime viljastumine sama taime õietolmuga

selfing = self-fertilisation = self-pollination

self-organization – iseorganiseeruvus

ökosüsteemi omaduste arenemine soovitud seisundini ilma inimtegevuseta

self-pollination = selfing = self-fertilisation

semi-natural ecosystem – poollooduslik ökosüsteem

ökosüsteem, mis on osaliselt kujunenud inimtegevuse mõjul, mille pakutud ressursse on tarbitud, kuid mille liigilist koosseisu ei ole teadlikult kujundatud

SER = Society for Ecological Restoration – rahvusvaheline ökoloogilise taastamise ühing

shifting baseline = declining baseline

site condition – taastamisala seisund

Social Benefits Wheel – ühiskondliku kasu ratas*

joonis projekti sotsiaalsete eesmärkide täitmise hindamiseks, kasutatakse koos ökoloogilise taastamise rattaga

vt ka **Ecological Recovery Wheel**

social-ecological resilience – sotsiaal-ökoloogiline taastuvus

sotsiaal-ökoloogilise süsteemi võime tulla toime häiringutega ja muutustega nii, et säilivad ökosüsteemi funktsioonid ning struktuur

social-ecological system – sotsiaal-ökoloogiline süsteem

süsteemide võrgustik, mis koosneb inimestest ja loodusest ning rõhutab, et inimesed on looduse osa

Society for Ecological Restoration = SER

spatial pattern – ruumiline struktuur

ökosüsteemi osade ruumiline paigutus, mis tekib näiteks pinnamoe, taimeistiku, häiringute ja muude tegurite tõttu (SER)

species interaction – liikide vastasmõju

species diversity – liigirikkus

koosluses esindatud liikide hulk

vt ka **community**

species pool – liigifond

kõik liigid, kes saavad kooslust elupaigana kasutada

vt ka **community**

spontaneous natural regeneration – iseeneslik looduslik uuenemine

looduslike funktsioonide taastumine ilma inimese sekkumiseta

vrkl **assisted natural regeneration**

spontaneous regeneration = natural regeneration

stakeholder – huvirühm

inimesed ja organisatsioonid, kes on seotud taastamistegevustega ja osalevad otseselt või kaudselt otsuste tegemises

stratum – rinne

ökosüsteemi kiht

nt puurinne, põõsarinne

substrate – elukeskkond, substraat

keskkond, kus kasvavad organismid ja arenevad ökosüsteemid

succession – koosluste järgnevus, suktsessioon

koosluste vahetumine ja muutumine ökosüsteemi loomuliku arengu käigus

supplementation = augmentation = reinforcement

supporting services – tugiteenused

ökosüsteemiteenused, mis toodavad ja toetavad ülejäänud ökosüsteemiteenuseid

nt aineringe, fotosüntees

vt ka **ecosystem services**

T

target – taastamistööde eesmärk

ökoloogilised ja sotsiaalsed tulemused, mida oodatakse taastamistööde lõpus

TEK = Traditional Ecological Knowledge – traditsioonilised ökoloogilised teadmised

teadmised ja kombed, mida inimesed on õppinud kogemusest ja põlvest põlve edasi andnud
nt ülepõletamine

vt ka **prescribed fire**

Traditional Ecological Knowledge = TEK

traditional management practice – traditsiooniline majandamismeetod, traditsiooniline majandamisviis

ökosüsteemi majandamine viisil, nagu see on tavaks saanud, sest see aitab säilitada liigi elutingimusi

nt karjatamine loopealsetel (LOORA)

translocation – ümberasustamine

isendite ümberkolimine ühest elupaigast teise, kui elupaik on väga kahjustunud

vrkl **relocation**

threshold – künnis, lävi

olukord, kus väike muutus keskkonnas põhjustab ökosüsteemi seisundi muutuse, mistõttu ei pruugi olla võimalik ökosüsteemi taastada (SER)

trophic level – troofiline tase

energia hankimise viisist olenev asukoht toiduahelas

nt tootjad

vt ka **producer**

U

umbrella species – katusliik

ohustatud või haruldane liik, kelle jaoks loodud kaitsealal leiavad elupaiga teised, vähemnõudlikud liigid (MBMS)

nt lendorava kaitsmiseks säilitatakse vanu metsi (MBMS)

V

viability – elujõulisus

isendi või populatsiooni võimelisus eluks ja tegevuseks

W

wildlife corridor = **habitat linkage**

5. Eesti-inglise register

abiootiline tegur – abiotic factor
aktiivne taastamine – active restoration
algne olukord – baseline condition
algtoodang – primary production
ammliik – nurse species
asendustaastamine – compensatory mitigation
asurkond – population
asustamine – introduction
baasolukord – baseline condition
biooogiline produktiivsus – productivity
bioota – biota
biootiline tegur – biotic factor
degradeerumine – degradation
diaspoor – propagule
eelinventuur – baseline inventory
elujõulisus – viability
elupaiga hävimine – habitat loss
elupaigalaik – habitat patch
elupaiganõudlus – habitat requirement
elupaiganõue – habitat requirement
elupaikade sidusus – habitat connectivity
elurikkus – biodiversity
eluslooduse tegur – biotic factor
elustik – biota
elustiku mitmekesisus - biodiversity
eluta looduse tegur – abiotic factor
ennistamine – restoration
esmatoodang – primary production
eutrofeerumine – eutrophication
eutroofne – eutrophic
ex situ liigikaitse – *ex situ* preservation

fragmentatsioon – fragmentation
 geenifond – gene pool
 geenisiire – gene flow
 geenitriiv – genetic drift
 geenivool – gene flow
 geneetiline mitmekesisus – genetic diversity
 genofond – gene pool
 hooldus – management
 huvirühm – stakeholder
 häiring – disturbance
 häiringurežiim – disturbance regime
 hävimine – destruction
 idanemine – germination
 iduplasma – germplasm
 indikaatorid – indicators
 inimtekkeline häiring – artificial disturbance
in situ liigikaitse – *in situ* preservation
 introductseerimine – introduction
 invasiivne liik – invasive species
 inventuur – inventory
 iseeneslik looduslik uuenemine – spontaneous natural regeneration
 iseorganiseeruvus – self-organization
 isetaastumine – natural recovery
 isetolmlemine – selfing = self-fertilisation = self-pollination
 iseviljastumine – selfing = self-fertilisation = self-pollination
 iseväärtus – intrinsic value
 juurdekasv – recruitment
 järglased – progeny
 jäänukliik – remnant species
 kaasaaidatud looduslik uuenemine – assisted natural regeneration
 kasutusväärtus – instrumental value
 katusliik – umbrella species

kaugristumine – outbreeding
kaugristumissurutis – outbreeding depression
killustumine – fragmentation
kliimamuutuste leevendamine – climate change mitigation
kliimanišš – climate envelope
kohalik liik – native species
kohalik väljasuremine – extirpation = local extinction
kohanduv majandamine – adaptive management
kohanemisvõime – adaptive capacity
kohastumus – adaptation
kohasus – fitness
kohustuslik taastamine – mandatory restoration
kolonisatsioon – colonisation
kooslus – community
koosluste järgnevus – succession
korrastamine – reclamation
kultuuriteenused – cultural services
kunstlik uuendamine – assisted regeneration
künnis – threshold
leevendamine – mitigation
levik – dispersal
levimine – dispersal
levis – propagule
liigifond – species pool
liigikaaslane – conspecific
liigikaitse looduses – in situ preservation
liigikaitse tehistingimustes – ex situ preservation
liigirikkus – species diversity
liikide vastasmõju – species interaction
looduse hüved – ecosystem services
looduslik häiring – natural disturbance
looduslikkuse taastamine – rewilding

looduslik taastumine – natural recovery
looduslik uuenemine – natural regeneration = spontaneous regeneration
looduslik ökosüsteem – natural ecosystem
looduspõhine lahendus – nature-based solution
lähiristumine – inbreeding
lähiristumissurutis – inbreeding depression
lävi – threshold
maasort – landrace
maastikukorraldus – landscape management
maastiku taastamine – landscape restoration
maastikuökoloogia – landscape ecology
maatõug – landrace
madalmets – coppice
majandamine – management
metsamaastiku taastamine – Forest Landscape Restoration = FLR
metsastamine – afforestation
mittesugulusaretus – outbreeding
mittesugulusaretuse depressioon – outbreeding depression
muutjaliik – ecosystem engineer
nihkuv baasolukord – declining baseline = shifting baseline
nõutud taastamine – mandatory restoration
oligotroofne – oligotrophic
osaline taastumine – partial recovery
osalusjärelvalve – participatory monitoring
paljunemine – propagation
parandamine – remediation
passiivne taastamine – passive restoration
peamine liik – key species
pioneerliik – pioneer species
pinnase halvenemine – land degradation
poollooduslik ökosüsteem – semi-natural ecosystem
populatsioon – population

prahitaim – ruderal plant
primaarproduktsoon – primary production
produtsent – producer
projektiala – restoration site
puhverala – buffer zone
puhvervöönd – buffer zone
puistu – forest stand
põhiliik – key species
põlissort – landrace
põlistõug – landrace
pärismaine liik – native species
raadamine – deforestation
rahvusvaheline ökoloogilise taastamise ühing – Society for Ecological Restoration = SER
reguleerivad teenused – regulating services
reintrodutseerimine – recolonization = reestablishment = reintroduction
rekultiveerimine – reclamation
ringlus – cycling
rinne – stratum
rohketoiteline – eutrophic
rotatsiooniline karjatamine – rotational grazing
ruderaaltaim – ruderal plant
ruumiline struktuur – spatial pattern
rändekoridor – habitat linkage = wildlife corridor
seemne dormantsus – seed dormancy
seemne puhkeseisund – seed dormancy
seemnete levila – seed transfer zone
seire – monitoring
seisundi halvenemine – degradation
sekundaarne mets – secondary forest = second growth
servaepekt – edge effect
sisearetus – inbreeding
sissetoomine – introduction

sissetungiv liik – invasive species
soodne seisund – favourable condition
soodustatud looduslik uuenemine – assisted natural regeneration
soovitav seisund – reference condition = reference state
sotsiaal-ökoloogiline süsteem – social-ecological system
sotsiaal-ökoloogiline taastuvus – social-ecological resilience
substraat – substrate
sugulusaretus – inbreeding
sugulusaretuse depressioon – inbreeding depression
suktsessioon – succession
säilinud ökosüsteemid – extant ecosystems
süsinikdioksiidi sidumine – carbon sequestration
süsteemne karjatamine – rotational grazing
taasasustamine – recolonization = reestablishment = reintroduction
taashaljastamine – revegetation
taasloomine – reconstruction
taasmetsastamine – reforestation
taastaimestumine – revegetation
taastaja – practitioner
taastamisala seisund – site condition
taastamiseelne olukord – baseline condition
taastamisjärgne hooldus – post-treatment maintenance
taastamiskava – restoration plan
taastamisplaan – restoration plan
taastamisprojekt – restoration project
taastamistöö – restoration activity = restoration treatment
taastamistööde eesmärk – target
taastamisvõte – restoration activity = restoration treatment
taastamisökoloogia – restoration ecology
taastatav ala – restoration site
taastumine – recovery
taastumisaeg – recovery period

taastumise tase – level of recovery
taastumispotentsiaal – recovery potential
taastumisvõime – recovery potential
tervendamine – remediation
terviklik elupaik – intact habitat
toitainete ringlus – nutrient cycling
toitainerikas – eutrophic
toitelisuse tõus – eutrophication
toitevaene – oligotrophic
tootja – producer
tootlikkus – productivity
traditsiooniline majandamismeetod – traditional management practice
traditsiooniline majandamisviis – traditional management practice
traditsioonilised ökoloogilised teadmised – Traditional Ecological Knowledge = TEK
troofiline tase – trophic level
tugiasustamine – augmentation = reinforcement = supplementation
tugihoole – rehabilitation
tugiliik – keystone species
tugiteenused – supporting services
tulemuspõhine seire – outcome-based monitoring
tunnused – indicators
tunnusliik – indicator species
täielik taastumine – full recovery
täiendusistutus – enrichment planting
tööde teostaja – practitioner
uuenemine – regeneration
varustusteenused – provisioning services
viietärnisüsteem – Five-star System
võõrliik – non-native species
võrdlusala – reference site
võrdlusmudel – reference model
vähetoiteline – oligotrophic

välisaretus – outbreeding
väljasuremine – extinction
ökoloogiline koridor – habitat linkage = wildlife corridor
ökoloogiline seisund – ecological condition
ökoloogiline taastamine – ecological restoration
ökoloogilise taastumise ratas – Ecological Recovery Wheel
ökonišš – ecological niche
ökosüsteem – ecosystem
ökosüsteemi funktsioon – ecosystem function
ökosüsteemi hooldus – ecosystem maintenance
ökosüsteemi kaitse – ecosystem conservation
ökosüsteemi olukord – ecological condition
ökosüsteemi omadus – ecosystem attribute
ökosüsteemi taastuvus – ecosystem resilience
ökosüsteemi taluvus – ecosystem resistance
ökosüsteemi terviklikkus – ecosystem integrity
ökosüsteemi vastupanuvõime – ecosystem resistance
ökosüsteemiteenused – ecosystem services
ökoton – ecotone
ühiskondliku kasu ratas – Social Benefits Wheel
ülekasutamine – over-utilization
üleminekuala – ecotone
ülepõletamine – prescribed fire
ületarbimine – over-utilization
ümberasustamine – translocation
ümberpaigutamine – relocation

Kokkuvõte

Magistritöö eesmärk on koostada ökoloogilise taastamise teemaline inglise-eesti valiksõnastik. Oskussõnastiku sihtgrupp on tõlketudengid, tõlgid ja tõlkijad ning kõik, kes on huvitatud ökoloogilise taastamise teemast ja kellel võib tekkida terminoloogiaalaseid küsimusi.

Magistritöös antakse ülevaade ökoloogilise taastamise valdkonnast ja varem tehtud terminoloogiatööst. Kaupo Kohvi (2019) järgi üritati valdkonnas kasutatavat terminoloogiat esimest korda ühtlustada 2005. aastal, kuid selle ajaga on valdkonnas toimunud muutusi. Siinse sõnastiku koostamise käigus ei suudetud leida, et varem oleks koostatud sõnastikku, mis koguks ainult ökoloogilise taastamise oskussõnavara. Töö teoreetilises osas käsitletakse ka sõnastiku koostamise põhimõtteid ja ülesehitust, koostamisel tekkinud probleeme ning leitud lahendusi. Magistritöö praktiline osa on ökoloogilise taastamise teemaline inglise-eesti sõnastik, millele järgneb eesti-inglise register.

Oskussõnad on kogutud rahvusvahelise ökoloogilise taastamise ühingu aruandest „International Principles and Standards for the Practice of Ecological Restoration, 2nd Edition“, mis koondab uuendatud ja täiendatud juhised ökoloogilise taastamise praktiseerimiseks, ja „Partnering with Nature“, mis keskendub metsa ja maastiku taastamisele. Magistritöö koostamise ajal on need aruanded ühed kõige uuemad ökoloogilise taastamise teemalised dokumendid ühingu koduleheküljel.

Sõnastikus on 200 ingliskeelset terminit, mis on mugavaks kasutamiseks järjestatud lihttähestikuliselt. Terminid tehakse lugejale arusaadavaks vastete, osade terminite puhul ka selgituste ja näidete abil. Siinses sõnastikus on üritatud terminitele leida eestikeelsed vasted, mida erialatekstides tegelikult kasutatakse. Ökoloogilise taastamise valdkonna terminoloogia üks probleem on terminoloogilise ühtsuse puudumine. Nii inglise kui ka eesti keeles kasutatakse ühe mõiste jaoks mitut terminit ja mõnikord tähistatakse ühe terminiga mitut mõistet. Seetõttu oli kasutusnäidete järgi raske valida omasõnalisi eelist termineid. Koostatud valiksõnastik koondab osa valdkonnas tegelikult kasutatavast terminoloogiast ning see võimaldab tulevikus erialainimestel terminoloogiat edasi korrastada ja ühtlustada. Siinne valiksõnastik eelistab võõrsõnaliste vastete asemel omasõnalisi ning need on sõnastikus vastetena ettepoole tõstetud. Juhul kui terminil ei ole eesti keeles vastet veel välja kujunenud, on autor välja toonud oma soovitusel ja neid põhjendanud.

Ökoloogiline taastamine on kiiresti arenev valdkond, mille terminoloogia on alles kujunemisjärgus. Koostatud magistritöö on katse koondada valdkonda kuuluv terminoloogia, aidata kaasa sõnavara eestindamisele ja ühtlustamisele. Tulevikus saaks siinse sõnastiku põhjal terminoloogiatööd edasi teha ning teemat veelgi põhjalikumalt käsitleda.

Kasutatud kirjandus

- Aronson, James; Decleer, Kris; Dixon, Kingsley; Echeverria, Cristian; Eisenberg, Cristina; Gann, George; Gonzales, Emily; Guariguata, Manuel; Hallett, James; Hua, Fangyuan; Johnson, Justin; Liu, Junguo; McDonald, Tein; Nelson, Cara; Shaw, Nancy; Walder, Bethanie 2019. International principles and standards for the practice of ecological restoration, Second edition. Available at https://www.researchgate.net/publication/336103261_International_principles_and_standards_for_the_practice_of_ecological_restoration_Second_edition. (17.05.2020)
- Aguraiuja, Ruth 2019. Tallinna botaanikaaias uuritud võimalustest taastada ohustatud taimeliikide populatsioone. — Tiiu Kull, Kalle Hein (toim.), *Liigikaitse Eesti ajateljel*. Tartu: Eesti Loodusfoto, 36–42.
- Ametniku soovitusõnastik* 2013. Kättesaadav aadressil <http://www.eki.ee/dict/ametnik/>. (17.05.2020)
- Bodin, Blaise; Chazdon, Robin L.; Chokkalingam, Unna; Guariguata, Manuel; Lamb, David; Shono, Kenichi; Bethanie Walder 2017. Partnering with nature: The case for natural regeneration in forest and landscape restoration. Available at <https://www.feri-biodiversity.org/resources>. (17.05.2020)
- Bridge, Eli S.; Crawford, Priscilla H.C.; Hough, Daniel J.; Kelly, Jeffrey F.; Smith-Patten, Brenda D.; Patten, Michael A. Is extinction forever? Available at https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4404403/pdf/10.1177_0963662515571489.pdf. (16.05.2020)
- Eesti Keele Instituudi keeleportaal Sõnaveeb 2020. Kättesaadav aadressil <https://sonaveeb.ee/>. (17.05.2020)
- Eesti Keele Instituudi mitmekeelne terminibaas ESTERM 2020. Kättesaadav aadressil <https://termin.eki.ee/esterm/>. (17.05.2020)
- Erelt, Tiiu 2007. *Terminiõpetus*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus
- Euroopa Liidu terminoloogia andmebaas IATE 2020. Kättesaadav aadressil <https://iate.europa.eu/home>. (16.05.2020)
- Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS 2018*. Kättesaadav aadressil <https://www.eki.ee/dict/qs2018/>. (17.05.2020)
- Heinaru, Ain 2012. Geneetika. Sõnastik genetikahuvilistele. Kättesaadav aadressil <http://geneetika.ee/lexicon/>. (17.05.2020)
- Ilomets, Mati; Sepp, Kairi; Pajula, Raimo; Truus, Laimdota 2015. *Ammendatud freesturbaväljade taastaimestamise tehnoloogiate efektiivsuse võrdlev analüüs. SA KIK projekti 3–2_7/2538–15/2013 aruanne*. Tallinn: Tallinna Ülikool.
- Keskkonnaagentuur 2013. 7. Looduslik mitmekesisus. Kättesaadav aadressil https://www.keskkonnaagentuur.ee/failid/ky_2013_pt7.pdf. (14.05.2020)

- Keskkonnaministeerium 2015. Kaitstavate soode tegevuskava aastateks 2016–2023. Kättesaadav aadressil https://www.envir.ee/sites/default/files/soode_tegevuskava.pdf. (14.05.2020)
- Keskkonnaministeerium 2012. Looduskaitse arengukava aastani 2020. Kättesaadav aadressil https://www.envir.ee/sites/default/files/lak_lop_0.pdf. (17.05.2020)
- Keskkonnaministeerium 2015. Metsise (*Tetrao urogallus*) kaitse tegevuskava. Kättesaadav aadressil https://www.envir.ee/sites/default/files/metsis_tk_2015.pdf. (17.05.2020)
- Keskkonnaministeeriumi metsaosakond, Östra Götalandi Lääni metsaamet 2016. Metsa vääriselupaikade inventeerimise metoodika. Kättesaadav aadressil https://www.envir.ee/sites/default/files/metsa_vaariselupaikade_inventeerimise_metoodika_21092017.pdf. (18.05.2020)
- Keskkonnavastutuse seadus 2007. Riigi Teataja. Kättesaadav aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/12888473?leiaKehtiv>. (17.05.2020)
- Kohv, Kaupo 2019. Ökoloogiline taastamine – tõusev suund maakasutuses. Riigimetsa Majandamise Keskuse kodulehekülg. Kättesaadav aadressil <https://www.rmke.ee/metsa-majandamine/loodusblogi/okoloogiline-taastamine-tousev-suund-maakasutuses>. (17.05.2020)
- Korjus, Henn; Kängsepp, Viivika; Laarmann, Diana; Pöldveer, Eneli 2019. Kättesaadav aadressil https://media.rmke.ee/files/LK_konverents_Laarmann.PDF. (18.05.2020)
- Kraut, Ann; Rannap, Riinu; Sõber, Virve; Tiitsaar, Anu 2015. *Loopealsete ja rannaniitude majandamine ja elustiku seisund*. Tartu: Tartu Ülikool.
- Kull, Tiiu 2019. Eessõna. — Tiiu Kull, Kalle Hein (toim.), *Liigikaitse Eesti ajateljel*. Tartu: Eesti Loodusfoto, 7–8.
- Kuresoo, Rein; Primack, Richard B.; Sammul, Marek 2008. *Sissejuhatuse looduskaitsebioloogiasse*. Tartu: Eesti Loodusfoto
- Kõiv, Toomas; Ott, Ingmar 2011. Sissejuhatus järvede alustesse ja järvede tervendamisse. Kättesaadav aadressil <https://dspace.emu.ee/xmlui/bitstream/handle/10492/3838/Ptk.1.pdf?sequence=3&isAllowed=y>. (16.05.2020)
- Külvik, Mart; Lõhmus, Asko; Palo, Anneli; Viilma, Kaili 2000. *Metsade bioloogilise mitmekesisuse säilitamine*. Tartu: Triip Grupp.
- LIFE projekt „Sooda kaitse ja taastamine“ 2015. Kättesaadav aadressil <https://soo.elfond.ee/projektist/>, (17.05.2020)
- Linder, Madli s. a. Punane lõng ökosüsteem: ja ökosüsteemi teenused. Kättesaadav aadressil https://www.keskkonnaagentuur.ee/sites/default/files/madli_linder.pdf. (18.05.2020)
- Looduskaitse seadus 2004. Riigi Teataja. Kättesaadav aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/106052020017?leiaKehtiv>. (17.05.2020)
- Lõhmus, Asko; Sammul, Marek 2005. Sissejuhatus ökoloogilisse taastamisse — Asko Lõhmus, Marek Sammul (toim.). *Eesti Looduseuurijate Seltsi aastaraamat 83. köide*. Tartu. 8–27.

- Mengak, Michael T. 2018. Wildlife Translocation. Available at https://www.aphis.usda.gov/wildlife_damage/reports/Wildlife%20Damage%20Management%20Technical%20Series/Wildlife-Translocation-WDM-Technical-Series.pdf. (17.05.2020)
- Metsaseadus 2006. Riigi Teataja. Kättesaadav aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/113032019061?leiaKehtiv>. (17.05.2020)
- Oxford English Dictionary Online 2020. *sub* extirpation. Available at www.oed.com/view/Entry/67038. (17.05.2020)
- Pöder, Tõnis 2017. *Keskkonnamõju hindamise käsiraamat*. Tallinn: Vaba Maa.
- Reintam, Endla 2007. Mõistete seletav sõnastik. Kättesaadav aadressil [http://www.sysadmin.ee/special/emyl/failid/Okoloogia_-_Sonastik_-_Endla_Reintam_\(2007-01\).pdf](http://www.sysadmin.ee/special/emyl/failid/Okoloogia_-_Sonastik_-_Endla_Reintam_(2007-01).pdf). (17.05.2020)
- Reintam, Loit 2000. Märksõnu mullateadusest ja ökoloogiast. Kättesaadav aadressil <https://www.botany.ut.ee/mullaveeb/sisu/ylidine.html>. (15.05.2020)
- Riigimetsa Majandamise Keskuse kodulehekül 2019. RMK looduskaitsekonverentsil kohtuvad oma ala tipud 08.10. Kättesaadav aadressil <https://www.rmkk.ee/organisatsioon/pressiruum/uudised/uudised-2019/rmk-looduskaitsekonverentsil-kohtuvad-oma-ala-tipud>. (16.05.2020)
- Taukar, Marju; Tavast, Arvi 2013. *Mitmekeelne oskussuhtlus*. Tallinn: Valgus.
- Termeki aianduse terminibaas *s. a.* Kättesaadav aadressil <https://term.eki.ee/termbase/view/3245449/>. (16.05.2020)
- Termeki limnoloogia sõnastik *s. a.* Kättesaadav aadressil <https://term.eki.ee/termbase/view/4988712/>. (15.05.2020)
- Termeki loomakasvatuse terminibaas. *s. a.* Kättesaadav aadressil <https://term.eki.ee/termbase/view/8243774/>. (15.05.2020)
- Võõrsõnade leksikon* 2009. Kättesaadav aadressil <http://www.eki.ee/dict/vsl/>. (17.05.2020)
- Wilson, Philip 2018. A–Z of Tree Terms: A Companion to British Arboriculture. Available at <http://www.treeterms.co.uk/>. (15.05.2020)

Summary

UNIVERSITY OF TARTU

College of Foreign Languages and Cultures

Keili Õispuu

Ökoloogilise taastamise teemaline inglise-eesti valiksõnastik

English-Estonian Glossary of Ecological Restoration

Master's thesis

2020

The aim of this master's thesis is to compile an English-Estonian glossary of ecological restoration that might be helpful for translation students, translators, and interpreters, as well as those interested in ecological restoration and the terminology used in the field.

The theoretical part of the master's thesis gives an overview of the field of ecological restoration, the terminology work previously done in Estonian, and explains the principles of compiling the glossary. The problems of compiling the glossary and the solutions found are explained as well. The second part is the English-Estonian glossary of ecological restoration, which contains 200 entries, part of them have definitions in Estonian. The terms included in the glossary have been chosen from the Society for Ecological Restoration's reports *International Principles and Standards for the Practice of Ecological Restoration, Second Edition* and *Partnering with Nature*.

Keywords: ecological restoration, restoration ecology, glossary

Mina, Keili Õispuu,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Ökoloogilise taastamise teemaline inglise-eesti valiksõnastik,

mille juhendaja on Piret Rääbus,

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Keili Õispuu

Tartus, 18.05.2020

Lõputöö autori kinnitus

Olen lõputöö kirjutanud iseseisvalt. Kõigile töös kasutatud teiste autorite töödele, põhimõtteliste seisukohtadele ning muudest allikaist pärinevatele andmetele on viidatud.

Autor: Keili Õispuu

.....

(allkiri)

18.05.2020